

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Навчально-науковий інститут філології,
перекладу та журналістики
Кафедра української мови та методики її навчання

014.01 Середня освіта (Українська мова та література)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

ФЕМІНІТИВИ В ПРОЗІ ЖАННИ КУЯВИ

студентки **Крушеницької Аліни Юріївни**

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та методики її навчання **А. М. Кайдаш**

Рецензент – доктор філологічних наук, професор кафедри української мови та методики її навчання **Н. І. Бойко**

Рецензент – кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін ВП НУБіП «Ніжинський агротехнічний інститут» **В. І. Хомич**

Допущено до захисту

завідувач кафедри – доктор філол. наук,
професор **Бойко Н. І.**

Ніжин – 2021

АНОТАЦІЯ

Наукова робота присвячена структурно-семантичному та стилістичному аналізу лексем на позначення осіб жіночої статі. Дослідження здійснено на матеріалі прозових творів сучасної української письменниці Жанни Куяви. Мовосвіт авторки охоплює значну кількість фемінітивів, оскільки образи жінок постають центральними в системі образотворення авторки. Лінгвальні одиниці класифіковано за семантикою (визначено лексико-семантичні групи) і дериваційними особливостями (розглянуто продуктивні способи творення феміноназв). Лінгвостилістичний аспект вивчення фемінітивів охопив позитивну і негативну маркованість, стилістичні колорити, оцінне значення. Фемінікон Жанни Куяви представляє багатогранну та різноаспектну лексичну мікросистему.

Ключові слова: фемінітив, фемінні номінації, фемінікон, семантика, дериваційні особливості, стилістичний аспект, роман, проза, Жанна Куява.

ABSTRACT

The present article deals with the structural-semantic and stylistic analysis of lexical items for denoting feminine gender nouns. The research is based on prose works of modern Ukrainian writer Zhanna Kuyava. The author's use of language covers a significant number of femininities, as images of women become central in the author's literary formation system. Lingual units are classified according to semantics (lexical-semantic groups are defined) and derivational features (productive ways of creating feminine names are studied). Linguistic and stylistic aspect of the study of femininities includes positive and negative labeling, stylistic coloring, and estimation. Zhanna Kuyava's feminicon represents a multisided and multiaspect lexical microsystem.

Keywords: feminitives (gender-specific nouns), feminine nominations, feminicon, semantics, derivational features, stylistic aspect, novel, prose, Zhanna Kuyava.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ФЕМІНІТИВИ В ЛЕКСИЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	8
1.1. Статус фемінітивів у мовознавчій науці	8
1.2. Проза Жанни Куяви про жінок	13
РОЗДІЛ II. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФЕМІННИХ НОМІНАЦІЙ У РОМАНАХ ЖАННИ КУЯВИ.....	18
2. 1. Лексико-семантичні групи назв жінок	18
2. 2. Дериваційна специфіка мовних одиниць	29
РОЗДІЛ III. ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОЗНАКИ ФЕМІНІТИВІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ	38
3. 1. Стилiстичні колорити фемiнних номiнацiй Жанни Куяви	38
3. 2. Стилiстичний вплив мовного оточення фемiнiтивiв	47
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	61

ВСТУП

Сучасна українська мова активно поповнюється новими лексемами. Зокрема, останнім часом значно збагатився вокабуляр назвами на позначення осіб жіночої статі. Так звані фемінітиви входять у сферу як офіційного, так і приватного спілкування. Фемінні номінації тісно пов'язані з маскулініними, тобто лексемами на позначення осіб чоловічої статі. Частина фемінітивів твориться від них, а частина є специфічними найменуваннями. Фемінітиви як особливе мовне явище в лексичній системі привертало увагу багатьох дослідників. Так, вони були об'єктом наукового студіювання Андрія Бурячка, Івана Ковалика, Петра Білоусенка, Василя Німчука, Івана Фекети, Марії Брус, Світлани Семенюк та інших учених.

В українському мовознавстві з'являються й нові публікації щодо окремих аспектів вивчення фемінних номінацій, але комплексних студій не представлено. Тому **актуальним** видається дослідження семантичних, структурних і стилістичних особливостей феміносистеми української мови. Особливо яскраво фемінативні номінації виявляють свої особливості в контекстах, зокрема в художніх творах, тому вивчення їх на основі творчої спадщини українських письменників є важливим і цінним у сучасному мовознавстві.

Прозові твори Жанни Куяви, у яких вживається дуже велика кількість різноманітних за складом, семантичними ознаками й лінгвостилістичними характеристиками фемінітивів, ще не набули наукового вивчення. Наша магістерська робота представляє вивчення фемінних номінацій, уживаних у романах сучасної української письменниці. У цьому вбачаємо елемент **новизни** власної роботи. Особливо цікавим є вивчення назв на позначення осіб жіночої статі, які становлять мовну тканину художніх творів, оскільки саме в контекстах такі номінації можуть набувати різноманітних конотацій, що становлять об'єкт зацікавлень мовознавців.

Метою наукового дослідження є комплексний (структурно-семантичний і лінгвостилістичний) аналіз номінацій на позначення осіб жіночої статі, дібраних із прозових творів Жанни Куяви.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких основних **завдань**:

- 1) окреслити поняття «фемінітив» у мовознавчій науці;
- 2) проаналізувати лексико-семантичні групи слів на позначення осіб жіночої статі;
- 3) вивчити словотвірні особливості фемінних номінацій;
- 4) з'ясувати специфіку вживання фемінітивів у художніх творах Жанни Куяви.

Джерельну базу наукової роботи становлять прозові твори Жанни Куяви (романи «Дерево, що росте в мені», «Гордієві жінки», «Із медом полин»). Вибір текстів для мовного аналізу обумовлений наявністю значної кількості досліджуваних номінацій у мовній тканині художніх творів і відсутністю наукових розвідок з окресленої проблеми на матеріалі цих романів письменниці.

Об'єкт дослідження становить сукупність фемінітивів – одна з мікросистем лексичного складу української мови.

Предметом мовного аналізу є структурні, семантичні та стилістичні особливості лексем на позначення осіб жіночої статі.

Характер дослідження зумовлює необхідність комплексного використання **методів**: спостереження (під час опрацювання художніх текстів і добору фактичного мовного матеріалу), аналізу мовних одиниць (при характеристиці досліджуваних лексем із семантичного, словотвірного та стилістичного погляду), описового (у визначенні стилістичних колоритів аналізованих словоформ), структурного (в окресленні лексико-семантичних груп), класифікаційного (у виробленні класифікацій за різними ознаками).

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що її результати поглиблюють розуміння фемінітивів як сукупності слів, що формують одну з

лексичних мікросистем української мови; доповнюють лексикологію новими лексико-семантичними групами, які створюються навколо фемінних номінацій; збагачують лінгвостилістику аналізом різноманітних стилістичних колоритів і значень; доповнюють лінгвістичний аналіз художнього тексту новими студіями.

Практичне значення отриманих результатів визначається тим, що матеріали наукової роботи можуть бути використані під час викладання курсу лексикології сучасної української літературної мови, стилістики, лінгвістичного аналізу тексту; напрацювання можуть бути базою для подальших розвідок у сфері вивчення фемінітивної лексики та творчої манери письма української письменниці Жанни Куяви.

Апробація результатів дослідження. Результати наукової роботи висвітлювалися на Всеукраїнських Грищенківських читаннях (жовтень 2021 р., м. Ніжин) (тема виступу – «Словотвірна семантика фемінітивів (на прикладі художніх творів Жанни Куяви)»), на Всеукраїнській студентській науковій конференції «Арватівські читання – 2020» (травень 2020 р., м. Ніжин) (тема виступу – «Феміносистема художнього мовлення Жанни Куяви: семантичний аспект»), на XIV Всеукраїнській дистанційній науково-практичній конференції студентів і магістрантів «Основні тенденції розвитку лінгвістики, літературознавства й соціальних комунікацій (квітень 2021 р., м. Полтава) (тема виступу – «Процеси неологізації у фемінітивній системі сучасної української мови»), на III Усеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції студентів, аспірантів і молодих учених «Сучасні тенденції та перспективи мовно-літературної освіти в Україні» (лютий 2021 р., м. Глухів) (тема виступу – «Лексико-семантична характеристика фемінітивів (на матеріалі творів Жанни Куяви)»)).

За результатами наукової роботи опубліковано тези в збірнику матеріалів Всеукраїнській студентській науковій конференції «Арватівські читання – 2020» «Феміносистема художнього мовлення Жанни Куяви: семантичний аспект».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (53 позиції). Загальний обсяг магістерської роботи – 65 сторінок. Основний зміст викладено на 60 сторінках.

РОЗДІЛ І. ФЕМІНІТИВИ В ЛЕКСИЧНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. 1. Статус фемінітивів у мовознавчій науці

Фемінітивна лексика сучасної української літературної мови набуває все більшої актуальності, активно входить до словникового запасу носіїв мови, набуває поступового затвердження в усіх функціональних стилях.

Відповідно, збільшується кількість наукових праць, об'єктом розгляду яких є фемінітиви. Цей пласт лексики мовознавці почали опрацьовувати ще у ХХ ст. У давніших працях зазначаються такі особливості номінацій на позначення осіб жіночої статі, як:

1) процес творення фемінітивів від найменування осіб на позначення чоловічої статі, так званих маскулінативів (на сьогодні саме такі найменування залишаються для фемінітивів основною словотвірною базою);

2) використання переважно суфіксального способу для творення нових номінацій на позначення осіб жіночої статі (цей дериваційний засіб залишається найактуальнішим і в сучасному процесі поповнення фемінної лексики);

3) домінування серед фемінітивних словотвірних засобів форманта *-к-*;

4) поповнення окресленої лексичної мікросистеми новими словоформами за родом діяльності, професією, внутрішньою і зовнішньою характеристиками, різними функціями, поведінковими реакціями, стосунками тощо;

5) уживання переважно в розмовному, художньому, публіцистичному стилях із маркуванням розмовного відтінку в значенні та поступове входження до термінологічної бази наукового стилю й закріплення в офіційно-діловому стилі;

- б) узуальна фіксація фемінітивів через укладання лексикографічних праць;
- 7) поступової продуктивності набувають і такі способи словотворення, як префіксація, основоскладання, складовий тип аббревіації;
- 8) фемінітивна лексика української мови збагачується новими лексемами, до складу яких уходять іншомовні компоненти;
- 9) розвиток синонімії та антонімії в аналізованій лексичній мікросистемі;
- 10) активний перехід фемінітивів до загального вжитку;
- 11) формування стійкої підсистеми номінацій на позначення осіб жіночої статі, що мають унікальність, тобто не мають аналогів у маскулінній підсистемі української лексики.

М. Брус наголошує, що «сьогодні фемінітиви становлять досить обширну і багатогранну підсистему слів (понад п'ять тисяч номінацій)» [5, с. 68]. Варто зауважити, що ця кількість постійно збільшується, адже процес творення нових номінацій на позначення осіб жіночої статі триває й досі, при цьому він відбувається досить активно й стрімко.

Процес становлення фемінітивної лексичної мікросистеми відбувався впродовж усіх періодів розвитку мови, і кожний із них, на думку мовознавиці, був своєрідним. Марія Брус простудіювала фемінітивні номінації в історичному зрізі й дійшла висновків щодо особливостей формування фемінітивного пласту української лексики. Дослідниця уточнює термінологічну базу, акцентуючи на таких термінах стосовно оересленої наукової проблеми, як фемінізація, фемінітиви, фемінітивність, фемінітивний, фемінізувати.

У сучасній українській мові є багато прикладів нових фемінітивів, що утворені від назв чоловіків суфіксальним способом за допомогою форманта *-к(а)*, наприклад: *детективістка, езотеричка, екстремалка, нелегалка, неформалка, спонсорка, бізнесменка, партократка, нардепка,*

мажоритаристка, фанатка, стриптизерка, візажистка, хокеїстка, боксерка, фристайлістка, могулістка тощо.

Інші словотвірні форманти є менш продуктивними в аналізованій лексичній мікросистемі. Це, зокрема, фемінітиви: *державниця, лоточниця, принадниця, критикеса, метреса, політикеса, агентеса* тощо.

Більшість суфіксальних фемінітивів позначають жінок за різними діяльними ознаками, що фіксують сферу роботи, уподобань, функцій, вчинків, поведінки, стосунків, інтересів тощо, тобто визначають можливості жінок реалізувати себе в різних галузях життєдіяльності, виконуючи й таку роботу, яка раніше зараховувалася лише до компетенції чоловіків. Розвиток фемінітивної лексики безпосередньо пов'язаний із питанням гендерної політики та засвідчують прагнення сучасної жінки до саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації.

Марія Брус зазначає, що ті тенденції в становленні фемінітивної мікросистеми української мови, які були вже започатковані, але ще не набули активного вияву, почали набувати все більшого значення. Так, усе більш актуальними стають такі способи деривації, як префіксація та складання, тому з'явилося багато фемінітивів, що мають у своєму складі префікси, та складних за будовою назв [6, с. 65].

Із минулих століть відомо небагато фемінітивів (похідних і непохідних), що не мають відповідників у маскулінній системі (наприклад, *берегиня, породілля, невістка, вдова, мати, баба, діва* тощо), але в окрему тенденцію процес творення таких дериватів вилився, як твердять лінгвісти, наприкінці ХХ століття. Розвиток її зумовлений поживавленням різних способів творення фемінітивної бази, особливо тих, які були раніше малопродуктивними або непродуктивними (зокрема префіксації, основоскладання та словоскладання, аббревіації, субстантивації тощо).

Цікавим є співвідношення власне українських і запозичених мовних одиниць, але сьогодні воно набуло ще й додаткової характеристики, оскільки питомі й іншомовні фемінітиви зіставляються на стилістичному рівні.

Скажімо, слова *леді, міс, місіс, мадам, дама, панна* та подібні підкреслюють урочистий, піднесений стиль, виражають поважне звертання до жінки й можуть належати до книжної лексики, а слова *жінка, баба* (у значенні «жінка»), *дівка, півдівка* мають розмовний, дещо знижений відтінок і властиві народній мові.

Книжного характеру набувають найменування жінок з іншомовними складниками (префіксами, коренями, суфіксами) на зразок *псевдомама, суперзірка, ексфігуристка*, що відповідають таким сполученням в українській мові, як *несправжня мама, найкраща зірка, колишня фігуристка*.

Слова іншомовного походження на зразок *синьора, герлфренд, путана* звучать більш строго, твердо, поважно в порівнянні з відповідними милозвучними українськими словами *жінка, подруга, повія*.

У сучасному мовознавстві простежуємо тенденцію до творення нових фемінітивів, унаслідок чого функціонують словотвірні типи, словотвірні гнізда, словотвірні ланцюжки. База фемінітивів постійно поповнюється новими номінаціями, що збагачує аналізовану мікросистему. Теоретичний аспект охоплює все нові й нові напрацювання окресленої проблематики, які позначені дослідженнями номінацій з основою фемін- (зокрема, це поняття *фемінітиви, фемінативи* тощо). Розширюється й коло мовознавчих проблем, зокрема розглядаються питання не лише творення, а й походження фемінітивів, стилістичної диференціації, синонімії, антонімії тощо.

Не залишається осторонь процесу становлення фемінітивної лексики й лексикографія. З'являються різноманітні (в основному електронні) словники, які фіксують слова на позначення осіб жіночої статі (http://www.wicc.net.ua/media/Slovnyk_fem.pdf; <https://fw-daily.com/korotkij-slovník-feminitiviv/>;

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BD%D0%B0%D0%B7%D0%B2_%D0%B6%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%BA_%D0%B7%D0%B0_%D1%84%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%BC; <https://www.facebook.com/tviyspace/posts/1112519225577275/>).

Словник гендерних термінів визначає фемінітиви як слова жіночого роду, альтернативні або парні аналогічним поняттям чоловічого роду, що належать до всіх людей незалежно від їхньої статі [42].

В. Ващенко зазначає, що фемінітиви із суфіксом -к- контрастують «на тлі давнього, «освяченого» літературним вживанням слова чоловічого роду. Проте є підстави очікувати дальшого зростання у літературній мові загальної кількості таких утворень, що поступово втрачатимуть свій розмовний характер, оскільки цей словотворчий тип дуже живий і продуктивний».

На думку О. Синчак, фемінітиви є не просто словами для називання жінки. Їх функціонування вона пов'язує з такими концептами, як політика, влада, ідеологія тощо.

На повноцінному функціонуванні фемінітивної лексики наголошує М. Вербовська. Зокрема, вона твердить, що вживання фемінітивів є ознакою нормативного літературного мовлення людини.

За вживання фемінітивної лексики виступає Т. Карпів: «Як людина з філологічною освітою, то вважаю, що природно, коли мова змінюється і вдосконалюється. Крім того, наша мова має динамічний характер і для неї природнім станом є постійний розвиток. І коли мова не опирається цьому, а навпаки, і є можливість утворювати фемінітиви, то чому б їх не утворювати. Вживання фемінітивів є важливими не лише з погляду розвитку самої мови, але і з погляду ідентифікації особи».

Робочим у власному науковому дослідженні ми обираємо таке визначення, за яким фемінітиви розглядаються як загальні назви на позначення осіб жіночої статі за різними характеристиками: віком, професією, родом занять, уподобаннями, зовнішністю, рисами характеру й поведінки, проявом почуттів, стосунками тощо.

Фемінітивна мікросистема сучасної української літературної мови є різноаспектною та багатогранною. Крім того, вона динамічна, бо набуває постійних змін, і відкритою, оскільки поповнюється новими мовними

одинацями. Фемінна база лексики взаємодіє з маскуліною, але є самостійною, багатою, цікавою та різноманітною.

1. 2. Проза Жанни Куяви про жінок

Важливу роль у закріпленні статусу фемінітивної лексики відіграє художня література. Багато фемінітивів уживається в сучасній жіночій прозі. Яскравою та талановитою представницею сучасної української літератури є Жанна Володимирівна Куява, у творах якої наявна велика кількість іменників на позначення осіб жіночої статі. Письменниця обрала своїми героїнями жінок, описавши різні долі, різні життєві шляхи, різні характери й темпераменти. Її жінки – цікаві постаті, звичайні й унікальні водночас, наділені багатим внутрішнім світом і глибоким психологізмом. Їхні думки й почуття, мрії та прагнення, емоції та вподобання відлунюють у душах читачок. У них багато хто впізнає себе або своїх знайомих. Читати романи Жанни Куяви дуже цікаво. Вони захоплюють неочікуваними сюжетними лініями, вражають глибокими роздумами, зацікавлюють актуальністю й відповідністю сучасним реаліям. У кожному романі авторка вибудовує систему образотворення, яка вербалізована в художніх текстах фемінітивами.

Жанна Куява – українська журналістка, письменниця, ескерівниця кореспондентського пункту газети «Сім'я і дім» у Києві. Володарка відзнак літературного конкурсу «Коронація слова – 2012», «Коронація слова – 2014», дипломант «Коронації слова – 2013»; лауреатка Всеукраїнського літературного конкурсу малої прози імені Івана Чендея (2019); членкиня Національної спілки журналістів України та Національної спілки письменників України з березня 2015 року.

Майбутня видатна українська письменниця, наша сучасниця, народилася 25 січня 1980 року в селі Датинь на Волищині. За п'ять років сім'я переїхала до села Смолярі, де дівчинка закінчила дев'ятирічну школу, а

десятий клас – у Датинській ЗОШ І–ІІІ ст. Ратнівського району. Згодом вступила до Володимир-Волинського педагогічного училища імені А. Ю. Кримського, де навчалася впродовж 1995–1999 р. Потім чотири роки працювала вчителькою Любохинівської ЗОШ І–ІІІ ст. Старовижівського району та паралельно навчалася на педагогічному факультеті Волинського національного університету імені Леся Українки. Далі Жанна Володимирівна змінила свою діяльність. З вересня 2003 року почала працювати кореспондентом, а згодом завідувачкою відділу Старовижівської районної газети «Сільські новини». Із 2005 року стає журналістом Всеукраїнської газети «Сім'я і дім», а з 2007 року – керівником кореспондентського пункту цієї газети в Києві.

У 2013 році виходять друком її романи «Нічниця» та «Із медом полин», у 2014 – «Дерево, що росте в мені», у 2015 – «Гордієві жінки», у 2016 – колективна збірка новел та оповідань «Пазли нашого буття», у 2019 – «Говори, серце, не мовчи».

Романи Жанны Куяви – про жінок, їхні долі, їхнє життя, сповнене багатьох перипетій, про жіночі характери й риси, про жіночу стійкість і силу. Вони є цікавими не лише для жіночої частини читацької аудиторії. Їх корисно читати й чоловікам, аби глибше зрозуміти жіночу душу.

Твори письменниці належно оцінені читачами та критиками. Авторка неодноразово була нагороджена різними відзнаками. Так, у 2012 році Жанна Володимирівна отримала спеціальну відзнаку «За ексклюзивний жіночий твір» у літературному конкурсі «Коронація слова – 2012» за роман «Нічниця»; у 2013 році стала лауреаткою 14 книжкової виставки-форуму «Українська книга на Одещині – 2013» у номінації «Сучасне літературно-художнє видання» за роман «Нічниця»; також у 2013 році стала дипломанткою Міжнародного конкурсу романів, кіносценаріїв, п'єс та пісенної лірики «Коронація слова» в номінації «Романи» за твір «Із медом полин»; дві відзнаки письменниці отримала у 2014 році – спеціальну відзнаку за психологічну глибину та розкриття міжособистісних стосунків у

Міжнародному конкурсі романів, кіносценаріїв, п'єс та пісенної лірики «Коронація слова» за твір «Дерево, що росте в мені»; стала переможцем конкурсу «Світ волинської книги» в номінації «Літературний дебют» за роман «Нічниця»; у 2019 році Жанна Куява стала лауреаткою II премії Всеукраїнського літературного конкурсу малої прози імені Івана Чендея за оповідання «Перед Великоднем».

Про свій шлях до відзначення сама Жанна Володимирівна розповідала в одному з інтерв'ю. Вона, зокрема, зазначила, що в якийсь період свого життя вирішила зробити щось більше, ніж журналістський матеріал. Написавши художній твір, довірила його саме «Коронації слова» й довго чекала на результат. Для себе молода письменниця вирішила: якщо надісланий нею твір помітять і оцінять, то буде продовжувати працювати в цьому напрямку. Своїм найпершим романом називає «Із медом полин» – твір, над яким працювала впродовж довгого часу. Сама ж визнавала, що перша версія роману була недопрацьована, слабка й квола, а тому на нагороди не розраховувала. Однак надіслала роботу на конкурс і дізналася про непогані оцінки за неї. Тоді роман не був нагороджений, але письменниця не засмутилася й розцінила це як можливість подальшого вдосконалення. Така робота згодом була оцінена, бо твір посів п'яте місце серед тисяч рукописів, які щорічно надсилаються на конкурс.

Про особливість своєї прози сама письменниця висловилася в одному з інтерв'ю: «Якщо чесно, я написала свій перший роман «Нічниця» із задумкою, що це буде роман про жінок, але для чоловіків. Мені все хотілося, щоб чоловіки нас більше пізнали. І правду кажучи, з таким самим настроєм я писала і роман «Дерево, що росте в мені» і «Із медом полин»... У результаті, коли черга прийшла до роману «Гордієві жінки», я зрозуміла: що я буду весь час думати про цих чоловіків? Ліпше я напишу книжку для жінок та про жінок. І, здається, у мене непогано вийшло» [18].

Уживання значної кількості фемінітивів у творах письменниці обумовлено наявністю жіночих образів, що визначено жанровою специфікою

її творчості. У книзі «Дерево, що росте в мені» письменниця описує головну героїню, яка повністю залежить від чоловіка. Вона бачить весь всесвіт у ньому. Авторка вміло передає цілий спектр душевних порухів героїні, її переживання, страждання, наприклад: Він їй – душу, а вона йому – насміхи. Він їй – серце, а вона йому – побрехеньки (29, с. 35); Комусь купляли іграшки, а я отримувала стусани. Когось обіймали і цілували, а мене принижували (29, с. 117).

Жанна Куява так схарактеризувала тему роману «Нічниця»: «Моя історія – про надсильне кохання, яке призводить не до втрати розуму, а до втрати душі. Це не проста історія. Але вона – відверта. А відвертість, як на мене, спроможна проїняти й розчулити навіть найсерйозніші серця» [45].

Романи Жанни Куяви розкривають всю багатогранність внутрішнього світу героїнь, відгукуються в серцях багатьох читачок, вражають своєю психологічною глибиною, яскравою виписаністю жіночих образів, цікавими сюжетами й можливістю подальших глибоких роздумів. Для окреслення системи образів письменниця вдало підбрала відповідні фемінітиви, які, з одного боку, представляють традиційне лексичне поле мовних одиниць на позначення осіб жіночої статі, а з іншого, набувають виразних стилістичних відтінків, забезпечуючи реалізацію авторського задуму. Для кожного жіночого образу письменниця підбирає найвлучніший фемінітив, акцентуючи при цьому на унікальності й самостійності осіб жіночої статі. Навмисне вживання іменників жіночого роду підкреслює позицію авторки щодо рівноправності жінок у суспільстві порівняно з чоловіками. Письменниця майстерно виписує жіночі образи, наділяючи своїх героїнь багатим внутрішнім світом, виявляючи як позитивні, так і негативні риси їхнього характеру, розкриваючи як правильні, так і хибні вчинки. Уся повнота жіночого життя в його багатогранності – основний маркер фемінізованої авторської позиції. Змальовуючи різні життєві обставини, письменниця співчуває своїм героїням, можливо, осуджує їх, чим змушує читачок задуматися над власною стратегією поведінки, аби уникнути

помилки і розчарування, хибних кроків і необдуманих рішень. Жіночий світ Жанни Куяви багатогранний, і кожна читачка може знайти в ньому щось цікаве та корисне для себе. Її твори навчають бути порядними й чесними, поводитися гідно й справедливо. І цього досягає авторка романів на прикладі своїх героїнь.

РОЗДІЛ II. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФЕМІННИХ НОМІНАЦІЙ У РОМАНАХ ЖАННИ КУЯВИ

2. 1. Лексико-семантичні групи назв жінок

Мовна тканина художніх творів Жанни Куяви містить кількісно велику групу іменників на позначення осіб жіночої статі. Це дозволяє твердити про багатий фемінікон мовного світу авторки. Наявність значної кількості фемінітивів обумовлена насамперед специфікою образної організації романів письменниці, адже центральними в них постають образи жінок. Дібраний нами фактичний матеріал ми погрупували за семантикою та визначили такі лексико-семантичні поля:

1) *мама*: Найстарша сестра, що замінювала молодшим маму, попри живих, але дуже немолодих діда-бабу, викроїла зі свого насиченого повсякденного господарського життя тиждень на відпочинок, і вони втрьох поїхали до Криму (28, с. 44); Тільки за *мамою* і сестрою скучала (28, с. 98); Він вважав, що на підвіконні сидить хоч і доросла, та все ж дівчинка, якій захотілося додому, до *мами*, або їй щось заболіло, тому й вирішила порюмсати (29, с. 5);

Цей нейтральний за значенням фемінітив в ідіостилі Жанни Куяви представлений:

а) іменником *мати*: – Тільки не *мати* Марія, – знову виправила сестру уважна веремія (28, с. 43); *Мати* Марія взагалі нічого подібного не почувала, судячи з того, як прожила, ніколи ні на що не нарікаючи (28, с. 105); Над нею надривно голосили старенька *мати*... (30, с. 10); Марійчина *мати* й собі силкувалася збагнути, що коїться з дочкою, яка дотепер жодного разу не насмілювалася осоромити ні себе, ні всього їхнього жіночого сімейства (30, с. 10); Дітлахи гралися собі в просторій пісочниці з сусідськими Людкою та Любкою, чию *матір* обзивали Крадунихою (30, с. 35).

б) іменником *ненька*: Так і жили рудоволосі дівчата: від приїзду *неньки* до її від'їзду (28, с. 57); Зрештою, й самі від *неньки* не вельми відставали: кожна свою чудність мала, та не всім її виказувала (28, с. 58); Все, що треба було знати малим про *неньку*, вони знали (28, с. 58); А от *неньки* інших приятельок раз у раз чемно брехали, що доньок немає вдома (30, с. 14);

в) субстантивом *мамка*: Люблю вас, дорога *мамко*! (29, с. 2);

г) прикладковими сполуками: І ще одна причина такої прихильності до *матері-зозулі* була в дівчат (28, с. 58); Так і пообіцяла *матері-вчительці* Устині Маковій, у дівоцтві Лозовій, яка не могла дати ради непідвладній доньці-одиначці, а довідавшись про її безшлюбну вагітність (хоча всім довкола повідувала, що Марія заміжня), ледь не загриміла в лікарню через підірване здоров'я (28, с. 154); А Маргаритка Чикунова чим могла пишатися? *Матір'ю-пячкою*? (30, с. 13); – Ох, чи ж то правда, синочку? – приказувала напівсвідома *Шолудиха-мати*. – Хіба ж ти не вибрався б з вирви? Ти ж такий прудкий і дужий був, синочку! (30, с. 54).

2) *жінка*. Цей фемінітив позначає осіб жіночої статі, охоплюючи досить розгалужену систему назв за віковою характеристикою. Так, сема 'молода жінка' реалізується в таких контекстах: Нічого собі новина! Ніби ти вперше помітив, що я красива, – *жінка* ласо вмилася чоловіковим компліментом, хутко закинула в дамську сумочку всеньке дамське причандалля, яке стояло на косметичному столику (30, с. 16); Так, Лія погоджувалася із сестринськими заувагами, вона справді не кохала свого майбутнього чоловіка Івана Петровича, але хіба тільки це робить *жінку* щасливою? (28, с. 105). Сема 'жінка старшого віку' актуалізується в контексті: Але насправді холоду бояться майже всі пристаркуваті й нездорові *жінки*, незалежно від місця проживання, того дівчина поки не зауважила (28, с. 149).

Увиразнює ознаку за зовнішньою характеристикою прикладка: За темними скельцями вона могла якнайкраще розгледіти *диво-жінку*, яка сиділа прямисінько перед нею (30, с. 19).

Жінка в значенні *мати*: Усе в твоїх руках, Марійко, – хутко, проте рівно сказала Валька. – Подивися на оцю *жінку*, – вказала на щасливу й таку некрасиву мадонну з дитям, що досі сиділа на лаві й світилася од щастя (30, с. 32).

Сема ‘досвідченість’ актуалізована в такому контексті: Поважна, владна *жінка*, очоливши тоді сільську громаду, всім єством узялася за ідейну перебудову й за лічені дні повикидала-спопелила весь церковний «непотріб» (30, с. 73).

Розуміння жінки як родоначальниці, джерела життя, берегині підкреслено в такому контексті через порівняння з водною стихією: Іноді хочеться стати водою. Щоб усім приносити радість. І щоб бути корисною – то найвірогідніше. Вода завжди і всім потрібна, без неї ніяк, а з нею – життя, здоров’я, дужість. Чиста вода – необхідна, велика вода – пожадана. У спраглу пору зокрема. Якби *жінка* була водою... (28, с. 45);

3) *дівчина*: *Дівчина* малася так, ніби стовбичити нерухомо вже котру хвилину було надважливо для самого життя або ж про це попросив хтось із найрідніших (28, с. 10); Вважали, що любов прийде сама, коли такий вінок *дівчина* власноручно одягне на голову своєму обранцеві... (28, с. 78–79); Лія і не думала підслуховувати, але крик «сусідки» був таким голосним, що *дівчина* мимоволі опустила на стілець, що тулився до стіни, котра й не збиралася таїти чиюсь до когось запеклу ненависть (28, с. 101); *Дівчина* добре зауважила й знала напевне, що її немолода сусідка хоч і репетує щовечора про розлучення з непутнім мужем, та найбільше цього боїться (28, с. 108); Спершу *дівчина* подумала, що, може, то син її буркотливих співмешканців, але згадала, що в них же донька (28, с. 118); *Дівчина* й не заперечувала, що жоден шустрій не захоче з нею мати справу бо вона – «наче дика». Хоч і ніжна, хоч і вродлива... (28, с. 134); Тобто по-справжньому вміє кохати навіть така вітрова й легковажна *дівчина*, як ти, Міє. Міє-вереміє (28, с. 220).

Іменник уживається й у множині: Тобто *дівчата* їли по черзі та поодинці (28, с. 136); Учням утовкмачував правила поведінки, як хлопчикам

треба ставитися до дівчаток, як *дівчатам* не перетворитися на безсоромниць і легковажних, виховував усіх і вся так, що мама дарагая! (28, с. 143); «Зайдете?» – звернувся до *дівчат*, вказуючи на пошкрябані двері, що підняли «корінних» жильців «триквартирника» на вуха (28, с. 150).

Зменшено-пестливий суфікс -к- актуалізує сему 'мала за віком особа жіночої статі': Коли завагітніла Марія вперше, то поклала собі народити *дівчинку*, яка виросте мудрою та освіченою, як мало хто з її оточення (28, с. 154); Він вважав, що на підвіконні сидить хоч і доросла, та все ж *дівчинка*, якій захотілося додому, до мами, або їй щось заболіло, тому й вирішила порюмсати (29, с. 5);

У мовній тканині художнього світу Жанни Куяви наявна також зменшено-пестлива форма *дівчатка*. Приклади в контекстах: Хто є батьком *дівчаток* – одній Марії було відомо (28, с. 59); «Пристойні дівчатка так не поводяться!» – пояснював (28, с. 112).

Аналізований фемінітив уходить і до складу прикладкової сполуки: *Дівчатка-близнючки* вмощувалися навпроти набагато старшої сестри: довкола погойдувалися голівки волошок, ромашок, іноді й маку, світило сонце, цвірінькали горобці, – і так трійко сиріт вірили в усе, що нині чули, і вчилися в тих, про кого слухали (28, с. 155).

Цей фемінітив представлено також суфіксальним утворенням із негативним стилістичним забарвленням: Буцім була ця птиця, мов незріла *дівця*, закохана (28, с. 12–13).

Негативну семантику передає фемінітив *дівка* цього лексико-семантичного поля: – Де ж твій сором, *дівко*? (30, с. 10); Однак визнавати своєї гіршості ця *дівка* не збиралася (30, с. 45).

Доповнює цю лексико-семантичну групу префіксальна мовна одиниця *півдівка*: Серцем ця смілива, на перший погляд, *півдівка* так хотіла ще не раз побачити й почути цього хлопця, а розум перекреслював усі бажання (28, с. 130). Відтінку лагідності набуває суфіксальне утворення: Хіба *півдівоньки* заздрили такій любій усім чарівливиці (30, с. 13).

Цікавою репрезентацією цієї ЛСГ є іменник *юнка*: Добре, що приїхав тоді до тітки в село... – здається, Андрієм звали того хлопця, – забачив, як шкільним парком прогулюються чотири гарно вбрані *юнки*, запропонував сфотографувати (30, с. 11).

Фемінікон Жанни Куяви охоплює багато семантично різнопланових мовних одиниць. Їх можна групувати за номінаціями на позначення:

1) родинних стосунків: *мама, ненька, мати, мамка, дочка, донька, доня, доця, сестра, сестриця, сестра-близнючка, близнючка, старшунка (старша сестра), онучка, баба, бабуся, бабуня, прабаба, тітка, свекруха, родичка.*

Приклади: Тільки за *мамою* і *сестрою* скучала (28, с. 98); Найстарша *сестра*, що замінювала молодшим *маму*, попри живих, але дуже немолодих діда-бабу, викроїла зі свого насиченого повсякденного господарського життя тиждень на відпочинок, і вони втрьох поїхали до Криму (28, с. 44); Так і жили рудоволосі дівчата: від приїзду *неньки* до її від'їзду (28, с. 57); Марійчина *мати* й собі силкувалася збагнути, що коїться з *дочкою*, яка дотепер жодного разу не насмілювалася осоромити ні себе, ні всього їхнього жіночого сімейства (30, с. 10); Люблю вас, дорога *мамко!* (29, с. 2); А от *неньки* інших приятельок раз у раз чемно брехали, що *доньок* немає вдома (30, с. 14); Спершу дівчина подумала, що, може, то син її буркотливих співмешканців, але згадала, що в них же *донька* (28, с. 118); Нормальні ми з тобою, *доню* (29, с. 2); Я листя вигрібав у садку, а вона, *доця* моя, квіточка найхорішенька, коло мене крутилася (29, с. 7); Три *сестри* на прізвище Маковій біли яскравими та вродливими (28, с. 85); Вони там коло господарства разом пораються, на городі копаються, *бабусю* Олену доглядають, – Марійка згадала одну з *сестер* покійної *баби* Христини (30, с. 24); Лії здалося: все довкіл нині розгнівалося на її необережну й галасливу *сестрицю* (28, с. 16); Образ вродливої пташки розтанув, коли обернулася – назустріч летіла вихором її *сестра-близнючка* Мія (28, с. 14); Тому старша із *сестер* хутко запропонувала метушливій *близнюці* прогулятися до річки, й

вони обоє вийшли за похилені ворота просторого подвір'я (28, с. 16); Вбрана, як і *сестра*, у грайливу червону сукню, причепурена, як і *близнючка*, приколками з яскравими голівками польового маку, що вабливо визирали з рудих прегарних завитків, вона вирізнялася легкістю в поведінці, невимушеністю, помірною розкутістю (28, с. 86); Стриж, – усміхнулася про себе *старшунка* (28, с. 15); – «Клятий метеор», так він казав, – виправила Мію *старшунка* (28, с. 26); Через це хтось прозивав їх монашками, хтось дивачками, але найчастіше про сестер на прізвище Маковій казали: зашугані дідом *онучки* (28, с. 17); Всі його боялися – я, ти, Софія, *баба* Устя... (28, с. 43); *Якось бабуня* мені притчу розповіла, – провадила Валька (30, с. 33); – мій дорогенький, хлопчику мій золотенький, вже й не одчиниш дверей хатніх, не приїдеш здалеку, не обіймеш мене, старенької, не подаруєш хустини чорнястої, – плакала-голосила за своїм правнучком дев'яностолітня *прабаба* Мелашка... (30, с. 53); Тут жила моя *тітка* довгий час, – пояснив. – Вона померла. Ключі від квартири віддала моїй *матері*, своїй *сестрі*, сказала, коли треба, їдьте у Київ і живіть (28, с. 119); З дев'ятнадцяти літ самотня Христя всеньке тепло віддавала спершу свекрусі, а відтак сестриній нащадниці Тамарі, що оце якраз вичитувала-напучувала закохану доньку Марійку (30, с. 70); Відкритістю та близькістю з новими *родичками* Семен також не вирізнявся (28, с. 50);

2) соціальних стосунків: *подруга, подружка, приятелька, дружина, дружинонька, кума, кумочка, сусідка, баба ('жінка'), бабонька, односелиця, вдова, вдовиця.*

Приклади: – Яка ж вона завжди була кумедна! – мовила впівголоса, споглядаючи світлину недоладно вбраної *подруги*. – Бідолашна наша Ритка. Ритка Маргаритка (30, с. 12); Показну *подругу* намагалася копіювати Тетяна (30, с. 43); Бувши школяркою, вона не замислювалася, чому її *подружці* судилося мати і шанованих діда-бабу, й успішних батьків, і дружніх братів із сестрами; звідкіля в неї вдома такі вигоди й чому в їхній оселі навіть кіт Мартин живе по-панському (30, с. 14); А от неньки інших *приятельок* раз у

раз чемно брехали, що доньок немає вдома (30, с. 14); І, видно, саме тоді, коли двоє із залицяльників, швидко спарувавшись із новими *приятельками*, гайнули поблукати парком, Микола пірнув у воду (30, с. 54); Тетяні Валька могла запропонувати хіба якісь аксесуари: модні сумки, пояси, але не вбори, бо з роками *приятелька* погладшала кілограмів на двадцять, та й на такі подачки від заможної *подруги* реагувала різко, ба навіть грубо (30, с. 25); Дід сердився, що мусить на неї чекати, хоча ніколи того не робив, – завше йшов першим із дому і приходив до школи раніше за *дружину* (28, с. 152); Як таким можна й бути?! – не вгавала *дружинионька* (28, с. 103); Щиро жаліла бездольну *кumu*, яку так давно повила коконом невідступна туга-печаль (30, с. 22); – Мабуть, і в монашки я не гожа, – сумно додала *кума* в чорному (30, с. 26); – А тобі, *кумочко*, нічого якраз не бракує, щоб бути щасливою, – всміхнулася Валька, маючи на увазі кумину хай не яскраву, проте й не погану зовнішність (30, с. 33); Її дратувало, що *кумоньки* часто звалювали всі біди на злу долю і майже ніколи – на себе (30, с. 34); Не догледіла мого лебедика *сусідка* (30, с. 66); Як *сусідка* плакала-просила не бити її, а чоловік того не чув, не бачив її сліз... (28, с. 41); *Баби* мовчали, очі лишень повітріщали (30, с. 57); – Та чим же ми, земні та грішні, годні допомогти? – в один голос залепетали *бабоньки*, сумніваючись у своїх можливостях (30, с. 56); – Зіно, від нас багацько залежить, і навіть може змінитися, – заперечила *односелиці* Яворівська... (30, с. 56); Та чи знали огудниці, що *вдову* од печалі й безпорадності серце так ухопило, що сільська медичка наштрикала-напоїла її гамівними препаратами, та так, що й не рада була? (30, с. 59); А збентежена й водночас розгнівана *вдовиця* шугнула в кімнату до доньки, яка збиралася до школи, й тричі безслівно вдарила по обличчю (30, с. 65);

3) осіб жіночої статі за віком: *дівчина, юнка, дівка, дівиця, дівчинка, молодюня, молодиця, молодичка, жінка, баба, стара, однолітка*.

Приклади: *Дівчина* малася так, ніби стовбичити нерухомо вже котру хвилину було надважливо для самого життя, або ж про це попросив хтось із

найрідніших (28, с. 10); Вважали, що любов прийде сама, коли такий вінок *дівчина* власноручно одягне на голову своєму обранцеві... (28, с. 78); Добре, що ти приїхав тоді до тітки в село... – здається, Андрієм звали того хлопця, – забачив, як шкільним парком прогулюються чотири гарно вбрані *юнки*, запропонував сфотографувати (30, с. 11); Однак визнавати своєї гіршості ця *дівка* не збиралася (30, с. 45); Буцім була ця птиця, мов незріла *дівця*, закохана (28, с. 12); Але те, що він говоритиме з білокосою *дівцею* про смерть, та ще й молодих хлопців, йому на думку не спадало (29, с. 5); Зойка-*молодюня*, забачивши жорстоку картину, вмент укрилася сивиною... (30, с. 39); В однієї з сільських *молодиць* помер первісточок (30, с. 58); Я, *стара*, живу, а тебе, соколика, небо вже прикликало... (30, с. 53); Моя *однолітка* Варка Гапониха маків не любила (28, с. 93); Ще поспостерігав, як *дівчина* сіла за стіл, тричі пригубила гречану кашу, яку їй люб'язно підніс немолодий сусід по столу, й відсунула тарілку (29, с. 8); Може, котрусь *жінку* і справді чоловік шанує, не б'є, як от я свою, – ніколи й не зачеплю! (29, с. 5); *Молодичка* заглядає до паперів, тоді починає допит (30, с. 42);

4) роду занять, професії: *школярка, однокласниця, десятикласниця, бібліотекарка, вчителька, санітарка, бухгалтерка, пенсіонерка, медичка, головиха, домогосподарка, телеведуча, артистка, директриса, поетеса, віщунка, няня, повитуха, англійка* (вчителька англійської мови), *медсестра, лікарка, повариха*.

Приклади: Бувши *школяркою*, вона не замислювалася, чому її подружці судилося мати і шанованих діда-бабу, й успішних батьків, і дружніх братів із сестрами; звідкіля в неї вдома такі вигоди й чому в їхній оселі навіть кіт Мартин живе по-панському (30, с. 14); Але ті ігри тривали лічені хвилини: дід Гордій, чи правильніше, Гордій Васильович, не дозволяв своїм внучкам-*школяркам* «мати діло» з хлопцями – ні розмовляти довше, «як положено», ні загравати з ними, ні сміятися до них, ні стрибати у воду чи забиратися на дерева (28, с. 112); Вона просто дружила зі своєю *однокласницею* (30, с. 14); От *десятикласниці* й ухопилися за той шанс, як, бувало, за дражливі

мандарини, що ними поласувати вдосталь тоді було годі, – швиденько виструнчилися рядочком, ніби під час ранкової шкільної лінійки, випростали спини та й ну позувати молодому фотографові (30, с. 11); Валько, ти *бібліотекарка*, бачишся з розумними людьми, тож тобі й треба багато знати (30, с. 30); Валько, вона працювала в школі, була *вчителькою* музики в місті, де народилася й виросла (30, с. 30); Свого часу трійко сестер вивчилося заочно на *вчительок* (28, с. 17); Молоді й перспективні педагоги – Устина, у дівочтві Лозова, *вчителька* молодших класів, та Гордій Маковій, дипломований фізик (28, с. 17); Катька в район вибралася, *санітаркою* в лікарні працює; чутки ширяться, що коханців одного за одним змінює (30, с. 49); От вивчиться в технікумі на *бухгалтерку*, почне працювати в сільській раді (30, с. 50); Її мати, *пенсіонерка*, така, що «знає, як треба і як правильно», наказала на похороні не просто побиватися за кровиночкою, а ще й голосити-примовляти, щоб «добре» було (30, с. 58); Та чи знали огудниці, що вдову од печалі й безпорадності серце так ухопило, що сільська *медичка* наштрикала-напоїла її гамівними препаратами, та так, що й не рада була? (30, с. 59); Ініціаторкою того була місцева *головиха* (30, с. 73); Навіть внучки іноді забували, що їхня баба Устя вже не строга і взірцева *вчителька* в школі, а літня *домогосподарка* на пенсії (28, с. 18); Саме *телеведучою* вона потайки мріяла стати, та не судилося (28, с. 71); Іноді хочеться бути *артисткою* (28, с. 88); Може, завоював *директрису* і все, страсть паутіхла?! (28, с. 106); Руді кучері обпали на лискучі наплічники, очі заграли волошковим блиском – ніби й справді зобразила на чиєсь прохання вродливу шкодливу *віщунку* (28, с. 110); З Україною вона знайомилася, коли слухала колискові пісні, які їй співала *няня*, бо в сім'ї розмовляли французькою (28, с. 156); Софія Русова надавала односельцям фельдшерську допомогу, була *повитухою*, вчителювала в Олешні (28, с. 156); – А ви не знаєте, хто та дівчина, що сидить на підвіконні на сходовому майданчику? – зненацька запитав Сава *медсестру* (29, с. 3); Вивчилася аж на *лікарку* (29, с. 9); *Повариха* з дипломом петеушниці (29, с. 9);

5) жінок за зовнішніми ознаками: *чарівливиця, королівна, красовиця, хорошуха, білявка, золотоволоска.*

Приклади: Хіба півдівоньки заздрили такій любій усім *чарівливиці* (30, с. 13); Валька уявила, що коли б сіла поруч із незнайомкою, то, звісно, почувалася б *королівною*, адже її розкішна засмага, підтримувана щотижня в недешевому солярії, мала таки незрівнянний вигляд... (30, с. 20); Згасла Зойка, *красовиця* тутешня (30, с. 41); Тому завше поводитися напрочуд упевнено, так, що й найзавидніший кавалер пересвідчувався: «А навсправжки ця поліщучка – ще та *хорошуха!*» (30, с. 46); Ти коли-небудь хтів умерти? – збурилося пір'я вечірньої коридорної тиші, ніби дивна *білявка* щойно скінчила скубати гуску і струсила фартух (29, с. 3); *Білявка* звісила ноги й випростала спину (29, с. 6); А тут – то *золотоволоска* зі своїми нещастями, то дядько Микола... (29, с. 7);

б) жінок за внутрішніми рисами: *безсоромниця, хвеська, огудниця, ініціаторка, крадійка, боягузка, самотниця, дивачка.*

Приклади: ...*Безсоромниця!* – кружляли довкола вихваляння-нарікання сільських язикатих *хвесьок* (30, с. 58); Та чи знали *огудниці*, що вдову од печалі й безпорадності серце так ухопило, що сільська медичка наштрикала-напоїла її гамівними препаратами, та так, що й не рада була? (30, с. 59); *Ініціаторкою* того була місцева головиха (30, с. 73); А нині, примостившись у колісці з міцної крони густолистого в'яза, прикинувшись нахабною *крадійкою* нечастих тепліших променів, птаха намірилася пильно стежити за мешканцями своїх чудернацьких малолюдних володінь (28, с. 14); Якщо себе Лія називала *боягузкою, самотницею* та «однобарвною, з рудуватим відтінком», ставковою очеретянкою, котра «тулилася до води» й «ховалася в густому різнотрав'ї», – дослівно запам'ятала опис цієї пташки, – то Софія була значно впевненішою і твердішою (28, с. 49); Лія поспішила додому, замкнулася в кімнаті й стала роздумувати, чи не завітала, бува, до їхнього селища сама Варця Гапониха – *самотниця* з «вовчою пащею» – з материних записів, що їх якраз сьогодні прочитали (28, с. 100); «*Дивачка*», – так

називали Марію знайомі (28, с. 59); Згодом *дивачка* зняла його й затрясла над собою, волаючи щось невиразне (28, с. 100); Однак хлопця найбільше тішило, що *дивачка* перестала цілити в нього пекучими шпичаками тих безпросвітних і тужних позирків (29, с. 4);

7) за походженням: *українка, латвійка, естонка, французженка, поліщучка, містянка, селючка.*

Приклади: Дівчата-*українки* любили прикрашати свої голови вінками, - задекламувала старша з близнючок... (28, с. 78); Удень, хай які там люті морози, ми – *українки, латвійки, естонки* – йшли на лісоповал, – поодинокими споминами таки ділилася з земляками горопашна Христя (30, с. 69); ...Її батько був шведом, військовим, служив у Омську, там одружився з *французженкою* (28, с. 156); Тому завше поводитися напрочуд упевнено, так, що й найзавидніший кавалер пересвідчувався: «А насправжки ця *поліщучка* – ще та хорошуха!» (30, с. 46); – Марійко! – заскрипіла кума-*містянка*, але враз умовкла (30, с. 26); – Та ж ніхто не кличе тебе туди жити! – різко відповіла *містянка* (30, с. 29); З моїм боягузством, Валько, тільки в полі гребтися, а не до столиці їхати, – відказала на те слабодуха кума. – Я *селючка* природжена! (30, с. 29);

8) за соціальним статусом: *панянка, відмінниця, трієчниця, молодуха (у значенні: наречена).*

Приклад: Обличчя молодої *панянки*, що привернула до себе Вальчину увагу, спершу видалося просто-таки спотвореним (30, с. 19); Валька заплющила очі, й у темені враз постала сцена з колишнього, ще шкільного життя, як вона, *відмінниця* й зразок для наслідування, теревенила з *трієчницею*, але дотеперішньою подругою про омріяне заміжжя (30, с. 12); – Але Софія вже зайнята, – засміявся Бурда, і собі кинувши ласим оком на *молодуху* в білій приталеній сукні... (28, с. 89);

9) за типом стосунків: *кохана, любовниця*, наприклад: Часто, коли згадував *кохану*, то замилюванням її вродою, а не сумнівами та журливістю

свої помисли повивав (29, с. 7); Золотоволоска про коханого Андрія мову вела та якусь його зрадливу *полюбовницю* (29, с. 9).

Отже, семантика фемінікону, представленого в мовосвіті Жанни Куяви, представляє цікаву, різноманітну й багатоаспектну картину, кожна деталь якої увиразнює художній контекст, допомагаючи авторці якнайточніше висловити думку й зобразити своїх героїнь.

2. 2. Дериваційна специфіка мовних одиниць

Назви на позначення осіб жіночої і чоловічої статі мають власні словотвірні засоби, які й маркують цю гендерну диференціацію. Значна частина фемінних номінацій утворена від відповідних маскулінних назв. Лише словотвірний засіб є вказівкою на особу жіночої статі. При цьому аналізовані лексеми формують самостійну лексичну мікросистему української мови.

Фемінікон Жанни Куяви охоплює багато номінацій, утворених від відповідних маскулінних назв за допомогою суфікса -к-, наприклад: *онучка, вчителька (учителька), монашка, близнючка, крадійка, сусідка, боягузка, родичка, дивачка, артистка, віщунка, чаклунка, одиначка, пиячка, школярка, приятелька, селючка, санітарка, бухгалтерка, бібліотекарка, пенсіонерка, медичка, ініціаторка, поліщучка*.

Так, дериваційна модель «маскулінатив» + суфікс -к- у мовній тканині художніх творів представлена такими структурно-семантичними групами:

1) назви професій:

а) учитель / учителька (вчителька): Сідаючи за нього, Лія часто уявляла бабу Устю, яка теж перевіряла зошити та атласи, й теж – «первачків-третячків»: була *вчителькою* початкових класів (28, с. 55).

б) санітар / санітарка: Катька в район вибралася, *санітаркою* в лікарні працює... (30, с. 49);

в) бухгалтер / бухгалтерка: От вивчиться в технікумі на *бухгалтерку*, почне працювати в сільській раді (30, с. 50);

г) медик / медичка: Та чи знали огидниці, що вдову од печалі й безпорадності серце так ухопило, що сільська *медичка* наштрикала-напоїла її гамівними препаратами, та так, що й не рада була? (30, с. 59); Ні, не знаю в лице такої пацієнтки, мабуть, новенька, – впевнено відповіла *медичка* (29, с. 4);

г) лікар / лікарка: Вивчилася аж на *лікарку* (29, с. 9);

д) монах / монашка: Через це хтось прозивав їх *монашками*, хтось дивачками, але найчастіше про сестер на прізвище Маковій казали: зашугані дідом онучки (28, с. 17);

е) артист / артистка: *Артистками* захоплюються, на них рівняються, вони є кумирами й музами... (28, с. 88);

є) бібліотекар / бібліотекарка: Валько, ти *бібліотекарка*, бачишся з розумними людьми, тож тобі й треба багато знати (30, с. 30);

2) назви роду занять:

а) школяр / школярка: Але ті ігри тривали лічені хвилини: дід Гордій, чи правильніше, Гордій Васильович, не дозволяв своїм онучкам-*школяркам* «мати діло» з хлопцями... (28, с. 112);

б) віщун / віщунка: Руді кучері обпали на лискучі наплічники, очі заграли волошковим блиском – ніби й справді зобразила на чисть прохання вродливу шкодливу *віщунку* (28, с. 110);

в) чаклун / чаклунка: Мія розкинула руки вшир, скидаючись на якусь кіношну *чаклунку*, бо вбрана була в довгий, аж до п'ят, шкіряний чорний плащ (28, с. 110);

г) пацієнт / пацієнтка: Ні, не знаю в лице такої *пацієнтки*, мабуть, новенька, – впевнено відповіла *медичка* (29, с. 4);

3) назви спорідненості та свояцтва:

а) онук / онучка: Ну, а оцього баба Устя *внучкам* не розказувала, вони самі дійшли й збагнули, що простакуватістю Марія не вирізнялася, маючи

гарну вроду й успішну співочу кар'єру, заміж, як більшість із її колежанок і як належало, не поспішала, хоч пребагато разів кликали її туди завидні женихи (28, с. 59);

б) близнюк / близнючка: Вбрана, як і сестра, у грайливу червону сукню, причепурена, як і *близнючка*, приколками з яскравими голівками польового маку, що вабливо визирали з рудих прегарних завитків, вона вирізнялася легкістю в поведінці, невимушеністю, помірною розкутістю (28, с. 86);

в) родич / родичка: Відкритістю та близькістю з новими *родичками* Семен також не вирізнявся (28, с. 50);

4) назви за соціальними зв'язками:

а) сусід / сусідка: Не догледіла мого лебедика *сусідка* (30, с. 66);

б) одинак / одиначка: Так і пообіцяла матері-вчительці Устині Маковій, у дівочтві Лозовій, яка не могла дати ради непідвладній доньці-*одиначці*, а довідавшись про її безшлюбну вагітність (хоча всім довкола повідувала, що Марія заміжня), ледь не заgrimіла в лікарню через підірване здоров'я (28, с. 154);

в) приятель / приятелька: Тетяні Валька могла запропонувати хіба якісь аксесуари: модні сумки, пояси, але не вбори, бо з роками *приятелька* погладшала кілограмів на двадцять, та й на такі подачки від заможної подруги реагувала різко, ба навіть грубо (28, с. 25);

5) назви за територіальною належністю:

а) поліщук / поліщучка: Тому завше поводитися напрочуд упевнено, так, що й найзавидніший кавалер пересвідчувався: «А насправжки ця *поліщучка* – ще та хорошуха!» (30, с. 46);

б) селюк / селючка: Я *селючка* природжена! (30, с. 29);

б) назви, що підкреслюють негативні риси людини:

а) пияк / пиячка: Матір'ю-*пиячкою*? (30, с. 13);

б) крадій / крадійка: А нині, примостившись у колисці з міцної крони густолистого в'яза, прикинувшись нахабною *крадійкою* нечастих тепліших

променів, птаха намірилася пильно стежити за мешканцями своїх чудернацьких малолюдних володінь (28, с. 14);

в) боягуз / боягузка: Якщо себе Лія називала *боягузкою...*, – то Софія була значно впевненішою і твердішою (28, с. 49);

7) назви на позначення позитивних внутрішніх якостей:

а) ініціатор / ініціаторка: *Ініціаторкою* того була місцева головиха (30, с. 73);

8) назви за віковою характеристикою:

а) пенсіонер / пенсіонерка: Її мати, *пенсіонерка*, така, що «знає, як треба і як правильно», наказала на похороні не просто побиватися за кровиночкою, а ще й голосити-примовляти, щоб «добре» було (30, с. 58).

Фемінітиви, уживані у прозі Жанни Куяви, також утворені:

1) від усіченої основи твірного іменника, наприклад: *незнайомець* – *незнайомка*: Валька уявила, що коли б сіла поруч із *незнайомкою*, то, звісно, почувалася б королівною, адже її розкішна засмага, підтримувана щотижня в недешевому солярії, мала таки незрівнянний вигляд... (30, с. 20). Словотвірний тип непродуктивний, оскільки представлений лише однією назвою;

2) за допомогою суфікса -иц-, наприклад: *однокласниця*, *десятикласниця*, *відмінниця*, *трієчниця*.

Приклади в контексті: Вона просто дружила зі своєю *однокласницею* (30, с. 14); От *десятикласниці* й ухопилися за той шанс, як, бувало, за дражливі мандарини, що ними поласувати вдосталь тоді було годі, – швиденько виструнчилися рядочком, ніби під час ранкової шкільної лінійки, випростили спини та й ну позувати молодому фотографові (30, с. 11); Валька заплющила очі, й у темені враз постала сцена з колишнього, ще шкільного життя, як вона, *відмінниця* й зразок для наслідування, теревенила з *трієчницею*, але дотеперішньою подругою про омріяне заміжжя (30, с. 12).

Аналізована мікрогрупа фемінітивів тематично поєднана зі шкільним життям.

На думку С. Семенюк, серед іменників із модифікаційним значенням жіночої статі словотвірний тип із суфіксом -иц(я) є одним із найчисельніших. Деривати цього типу, зазначає дослідниця, творяться від співвідносних назв чоловічого роду за різними моделями [41]. У мовосвіті Жанни Куяви такі похідні номінації мають творяться від усічених основ: *однокласник – однокласниця, десятикласник – десятикласниця, відмінник – відмінниця, трієчник – трієчниця*. Дери́ваційний тип продуктивний;

3) за допомогою суфікса -иц-, але від прикметникової основи: *чарівливий – чарівливиця*, наприклад: Хіба півдівоньки заздрили такій любій усім *чарівливиці* (30, с. 13). Словотвірний тип непродуктивний;

4) за допомогою суфіксів -к- або -иц-, але від іменників-фемінітивів: *мама – мамка, подруга – подружка, вдова – вдовиця, діва – дівиця, сестра – сестриця*, наприклад: Люблю вас, дорога *мамко!* (29, с. 2); ...Вона не замислювалася, чому її *подружці* судилося мати і шанованих діда-бабу... (30, с. 14); А збентежена й водночас розгнівана *вдовиця* шугнула в кімнату до доньки, яка збиралася до школи, й тричі безслівно вдарила по обличчю (30, с. 65); Буцім була ця птиця, мов незріла *дівиця*, закохана (28, с. 12); Лії здалося: все довкіл нині розгнівалося на її необережну й галасливу *сестрицю* (28, с. 16). Можна твердити, що дериваційний тип малопродуктивний;

5) за допомогою суфікса -івн-: *королівна*, наприклад: Валька уявила, що коли б сіла поруч із незнайомкою, то, звісно, почувалася б *королівною*... (30, с. 20). Тип творення непродуктивний, оскільки представлений лише однією номінацією;

б) флексійним способом: *кума, телеведуча, внука*, наприклад: Щиро жаліла бездольну *куму*, яку давно повила коконом невідступна туга-печаль (30, с. 22); Саме *телеведучою* вона потайки мріяла стати, та не судилося (28, с. 71); «Діду, ну нащо?!» – пискнула *внука*, кривлячись од жалю, – ще зовсім новенькими були її чудові навушники (28, с. 217). Словотвірний тип малопродуктивний;

7) за допомогою суфікса *-ус-*: *бабуся*, наприклад: Вони там коло господарства разом пораються, на городі копаються, *бабусю* Олену доглядають, – Марійка згадала одну з сестер покійної баби Христини (30, с. 24); Ой, щось не ліпшає, ніяк не ліпшає, немає добра, – чутно зітхнула рожевошока *бабуся* (29, с. 7); Ця моложава *бабуся* десь почула гутірку дядька Миколи й так нею захопилася, що приходила попрослухати її ледь не після кожного сніданку й обіду (29, с. 7). Тип творення непродуктивний;

8) за допомогою суфікса *-очк-*: *кумочка*, наприклад: А тобі, *кумочко*, нічого якраз не бракує, щоб бути щасливою... (30, с. 33). Дериґаційний тип непродуктивний;

9) за допомогою суфікса *-ун-*: *бабуня*, *свекруня*, наприклад: – Яюсь *бабуня* мені притчу розповіла, – провадила Валька (30, с. 33); Її мати Шолудиха дивилася скося на ці нісенітні посиденьки, але гостя не зважала: як то вона почне гніватися на ту, що ось уже за кілька літ може стати їй за *свекруню*?! (30, с. 9). Тип творення малопродуктивний;

10) за допомогою суфікса *-оньк-*: *кумонька*, *бабонька*, *дружинонька*, наприклад: Її драгувало, що *кумоньки* часто звалювали всі біди на злу долю і майже ніколи – на себе (30, с. 34); – Та чим же ми, земні та грішні, годні допомогти? – в один голос залепетали *бабоньки*, сумніваючись у своїх можливостях (30, с. 56); Як таким можна й бути?! – не вгавала *дружинонька* (28, с. 103). Словотвірний тип малопродуктивний;

11) за допомогою суфікса *-юн-*: *молодюня*, наприклад: Зойка-молодюня, забачивши жорстоку картину, вмент укрилася сивиною (30, с. 39). Словотвірний тип непродуктивний, але цікавий;

12) за допомогою суфікса *-ух-*: *молодуха*, *хорошуха*, *свекруха*, *повитуха*, *пампуха*, наприклад: Але переконливе Вальчине «Та ми лише на годинку – подивимося на плаття *молодухи* й розійдемося по домівках» вирішило все (30, с. 41); Тому завше поводитася напрочуд упевнено, так, що й найзавидніший кавалер пересвідчувався: «А насправжки ця поліщучка – ще та *хорошуха*!» (30, с. 46); З дев'ятнадцяти літ самотня Христя всеньке тепло

віддавала спершу *свекрусі*, а відтак сестриній нащадниці Тамарі, що оце якраз вичитувала-напучувала закохану доньку Марійку (30, с. 70); Софія Русова надавала односельцям фельдшерську допомогу, була *повитухою*, вчителювала в Олешні (28, с. 158); Хто? Де? На якому майданчику? – стрепенулася високочола *пампуха*. – Не знаю я... Не бачила, – підвелася з крісла, маючи намір якнайшвидше перевірити почуте (29, с. 3). Дериваційний тип продуктивний, оскільки значна кількість фемінітивів, утворених за допомогою цього афікса, уживається в романах письменниці;

13) за допомогою суфікса *-их-*: *головиха*, *повариха*, наприклад: Ініціаторкою того була місцева *головиха* (30, с. 73); *Повариха* з дипломом петеушниці (29, с. 9). Словотвірний тип малопродуктивний;

14) за допомогою суфікса *-анк-*: *колежанка*, наприклад: Ну, а оцього баба Устя внучкам не розказувала, вони самі дійшли й збагнули, що простакуватістю Марія не вирізнялася, маючи гарну вроду й успішну співочу кар'єру, заміж, як більшість із її *колежанок* і як належало, не поспішала, хоч пребагато разів кликали її туди завидні женихи (28, с. 59). У мовній тканині проаналізованих творів української письменниці фемінітив із таким словотвірним формантом трапляється лише один. Отже, тип творення малопродуктивний;

15) за допомогою суфікса *-ечк-*: *донечка*, наприклад: Які квітки-*донечки* (28, с. 106). В ідіолекті Жанни Куяви нами визначено лише один фемінітив із таким зменшено-пестливим суфіксом. Отже, тип творення непродуктивний;

16) за допомогою суфікса *-ис-*: *директриса*, наприклад: Може, завоював *директрису*, і все, страсть паутихла?! (28, с. 106). За допомогою цього суфікса утворено лише одну фемінну номінацію, що позначає посаду, яку обіймає жінка. Тип творення непродуктивний;

17) за допомогою суфікса *-к-* від прикметникової основи: *білявий* – *білявка*, наприклад: Ти коли-небудь хтів умерти? – збурилося пір'я вечірньої

коридорної тиші, ніби дивна *білявка* щойно скінчила скубати гуску і струсила фартух (29, с. 3). Словотвірний тип непродуктивний;

18) за допомогою префікса пів-: *півдівка*, наприклад: серцем ця смілива, на перший погляд, *півдівка* так хотіла ще не раз побачити й почути цього хлопця, а розум перекреслював усі бажання (28, с. 130). Префікс пів- поєднано лише з фемінітивом дівка. Тип малопродуктивний (ще трапляється зменшено-пестлива номінація *півдівонька*);

19) основоскладанням: *однолітка*, *золотоволоска*, наприклад: Моя *однолітка* Варка Гапониха маків не любила (28, с. 93); *Золотоволоска* мовчала (29, с. 4); Цю групу представляє лише декілька номінацій. Тип малопродуктивний;

20) аббревіація: *медсестра*, наприклад: – А ви не знаєте, хто та дівчина, що сидить на підвіконні на сходовому майданчику? – зненацька запитав Сава *медсестру* (29, с. 3). Цей різновид представлений лише однією аббревіатурою. Словотвірний тип непродуктивний;

21) субстантивацією: *стара*, наприклад: Я, *стара*, живу, а тебе, соколика, небо вже прикликало... (30, с. 53). Тип непродуктивний.

Отже, структурний арсенал фемінітивної бази, наявної в прозі Жанни Куяви, представляє різноманітні дериваційні моделі, які відповідають словотвірним нормам сучасної української літературної мови. Більшість фемінітивів твориться від відповідних маскулінних найменувань за допомогою суфікса -к-. Інші моделі є менш продуктивними, але також цікавими. Частина слів є суто фемінними номінаціями, вони не мають відповідників-аналогів у лексичній мікросистемі найменування осіб чоловічої статі.

Дериваційний аспект фемінікону Жанни Куяви репрезентує як морфологічні, так і неморфологічні способи українського словотворення. Ширше представлений, звісно, морфологічний спосіб, зокрема афіксальний. Приклади основоскладання та аббревіації поодинокі. Із-поміж неморфологічних способів творення фемінітивів ми виявили лише

морфолого-синтаксичний, зокрема субстантивацію. Приклади вживання таких лексем теж є поодинокими.

Різноманітна афіксальна система фемінних номінацій, уживаних у прозі Жанни Куяви, свідчить про багатий мовний арсенал і вміння авторки використовувати відповідні назви. Це увиразнює лінгвальне середовище художнього тексту, сприяє влучній вербалізації жіночих образів, широко представлених у мовосвіті сучасної української письменниці. Використання фемінітивів засвідчує загальну мовну тенденцію до активного вживання фемінітивів носіями мови, які яскравіше, чіткіше й точніше відображають реалії навколишньої дійсності. Система жіночих образів, виписана Жанною Куявою, надзвичайно яскрава, багата й різноманітна.

РОЗДІЛ III. ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОЗНАКИ ФЕМІНІТИВІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

3. 1. Стилiстичнi колорити фемiнних номiнацiй Жанни Куяви

Окремі фемінітиви мають яскраве семантико-стилістичне забарвлення, яке досягається насамперед уживанням словотвірних засобів. Так, деякі лексеми позначені відтінком розмовності: *блудниця, володільниця, грішниця, манекенниця, музейниця, начальниця, спільниця, чарівливиця, чужаниця, вродливиця, рятівниця, помічниця*, наприклад: Відмінниця у школі, співуха на ціле село, в'язальниця, вишивальниця, ще й *вродливиця* неземна! А тут – уже й лікарка, *рятівниця* всіхня й *помічниця* незамінна (29, с. 9).

Суфікс *-иц-* може надавати лексемі негативного забарвлення. Так, недоброчливість, відтінок осуду наявний у фемінітиві *дівиця* в такому контексті: Буцім була ця птиця, мов незріла *дівиця*, закохана (28, с. 12). Незважаючи на позитивне маркування дієприкметника, усе ж контекст передає негативну оцінку.

Такий самий відтінок посилює суфікс *-иц-* і у фемінітиві *сестриця*: Лії здалося: все довкіл нині розгнівалося на її необережну й галасливу *сестрицю* (28, с. 16). Цей відтінок увиразнюють уживані при іменникові прикметники.

Фемінітив *монашка* в мовосвіті Жанни Куяви набуває негативного забарвлення, оскільки актуалізує семи 'замкнутість', 'відлюдкуватість'. Цей стилістичний колорит посилюється сприйняттям як контекстуального синоніма фемінітива *дивачки* та мотивується дієприкметником *зашугані* в реченні: Через це хтось прозивав їх *монашками*, хтось *дивачками*, але найчастіше про сестер на прізвище Маковій казали: *зашугані* дідом онучки (28, с. 17). Негативне забарвлення фемінітив *монашка* передає й через портретні деталі: Завжди худорлява, тепер вона скидалася на зморену сорокарічну *монашку*: на обличчі: нуль макіяжу, і вбрана була в усеньке

чорне: чорний шалик, чорна спідниця й довгий, до колін, такого ж скорботного кольору піджак (30, с. 22).

Відтінку пестливості, прихильного ставлення авторки до своєї героїні набуває фемінітив *старшунка* на позначення найстаршої з трьох сестер із роману «Гордієві жінки»: – «Клятий метеор», так він казав, – виправила Мію *старшунка* (28, с. 26).

Увиразнюється колорит пестливості вживанням жаргонного слова *бестія* в поєднанні з прикметником *люба* та займенником *моя* в контекстах: – Це ти так живеш, *люба моя бестіє*, – зауважила Мія (28, с. 38); Руда моя *бестіє*, то, може, ти того часто плачеш, що насправді заміж не хочеш? – видала себе тим, що іноді таки чує, що відбувається в сестриній кімнаті. – Просто придумала собі, що як вийдеш заміж, то щось зміниться? (28, с. 40).

Цікавим авторським колоритом є розуміння жінки як родоначальниці й берегині, як життєдайного джерела. Ця семантика фемінітива *жінка* реалізується через порівняння з водою в художньому контексті: Іноді хочеться стати водою. Щоб усім приносити радість. І щоб бути корисною – то найвірогідніше. Вода завжди і всім потрібна, без неї ніяк, а з нею – життя, здоров'я, дужість. Чиста вода – необхідна, велика вода – пожадана. У спраглу пору зокрема. Якби *жінка* була водою... Була би бажаною ціле життя... (28, с. 45). У контексті фемінітив *жінка* набуває ще одного стилістичного відтінку – інтимно-ласкавого.

Стилістично виразними є фемінітиви, що характеризують внутрішній світ героїнь Жанни Куяви. До таких лексем зараховуємо: дивачка, самітниця: Згодом *дивачка* зняла його й затрясла над собою, волаючи щось невизначне (28, с. 100); Лія поспішила додому, замкнулася в кімнаті й стала роздумувати, чи не завітала, бува, до їхнього селища сама Варця Гапониха – *самітниця* з «вовчою пащею» – з материних записів, що їх якраз сьогодні прочитали (28, с. 100). Негативне сприйняття фемінітива *самітниця* посилюється портретною деталлю – *вовча паща*.

Цікавим є фемінітив *молодуха*, значення якого в мовній картині світу Жанни Куяви переосмислюється. Так, традиційно лексема сприймається як загальна назва на позначення жінки молодого віку; при цьому суфікс *-ух-* може надавати додаткових стилістичних відтінків – енергійності, згрублості тощо. У прозі письменниці цей субстантив означає *наречена*: Але ж Софія вже зайнята, – засміявся Бурда, і собі кинувши ласим оком на *молодуху* в білій приталеній сукні (28, с. 89); Вгледівши нарешті пишногруду *молодуху*, яка виповзла з весільної буди, наче індичка, що засиділася на яйцях, дівчата поспішили додому (30, с. 48).

Стилістичний колорит розмовності містить фемінітив-росіянізм *англічанка*, який у художньому контексті функціонує паралельно з нормативною сполукою *вчителька англійської мови*: Згодом там оселилася молода *вчителька англійської мови* з чоловіком-бізнесменом, який хутко придбав житло в селищі, й вони переїхали. А цю квартиру хоч встигли приватизувати, бо «хай буде, у майбутньому згодиться», хіба заїжджі знайомі «*англічанки*» час від часу навідувалися відпочити на вихідних, ніби на дачі (28, с. 101).

Позитивний стилістичний колорит надають фемінітивам демінутивні суфікси, наприклад:

1) *-оньк-*: Як таким можна бути?! – не вгавала *дружинонька* (28, с. 103);

2) *-ечк-*: Які квітки-*донечки* (28, с. 106).

Стилістичний відтінок, що передбачає ставлення до позначуваного, містять самі слова-фемінітиви або дериваційні засоби. Це ставлення може містити як позитивну, так і негативну характеристику.

Так, позитивну маркованість передають фемінітиви *старшунка*, *дівчатка*, наприклад: Стриж, – усміхнулася про себе *старшунка* (28, с. 15); Хто є батьком *дівчаток* – одній Марії було відомо (28, с. 59).

Позитивне маркування має фемінітив *мама*; воно підсилюється в лексемі *ненька*; а субстантив *мати* набуває відтінку згрублості. Порівняймо

контексти: Найстарша сестра, що замінювала молодшим *маму*, попри живих, але дуже немолодих діда-бабу, викроїла зі свого насиченого повсякденного господарського життя тиждень на відпочинок, і вони втрюх поїхали до Криму (28, с. 44); Зрештою, й самі від *неньки* не вельми відставали: кожна свою чудність мала, та не всім її виказувала (28, с. 58); – Тільки не *мати* Марія, – знову виправила сестру уважна веремія (28, с. 43). Проте в деяких контекстах фемінітивом *мати* авторка підкреслює ознаку старої за віком жінки, наприклад: Над нею надривно голосили старенька *мати* (30, с. 10). У цьому реченні фемінна номінація не має відтінку згрубілості, а навпаки, передає лагідність і співчуття. Ці колорити підсилює й уживаний прикметник, що має у своєму складі демінутивний суфікс *-еньк*.

Негативну маркованість мають фемінні номінації *безсоромниця*, *млямля-невстигальниця*, *одиначка*, *крадійка*, наприклад: Учням утовкмачував правила поведінки, як хлопчикам треба ставитися до дівчаток, як дівчатам не перетворитися на *безсоромниць* і легковажних, виховував усіх і вся так, що мама дарагая! (28, с. 143); Але не покричати із самого ранку, що вічно жде на неї, таку-сяку-перетаку-абияку *«млямлю-невстигальницю»*, просто не міг (28, с. 152); Так і пообіцяла матері-вчительці Устині Маковій, у дівочтві Лозовій, яка не могла дати ради непідвладній доньці-*одиначці*, а довідавшись про її безшлюбну вагітність (хоча всім довкола повідувала, що Марія заміжня), ледь не заgrimіла в лікарню через підірване здоров'я (28, с. 154); А нині, примостившись у колисці з міцної крони густолистого в'яза, прикинувшись нахабною *крадійкою* нечастих тепліших променів, птаха намірилася пильно стежити за мешканцями своїх чудернацьких малолюдних володінь (28, с. 14).

Цікавими є фемінітиви, які не мають аналогів у маскулінній системі української лексики. До таких зараховуємо субстантиви *муза*, *няня*, наприклад: Артистками захоплюються, на них рівняються, вони є кумирами й *музами* (28, с. 88). Ця фемінна номінація апелює до світу мистецтва, що підсилено вживанням у контексті ще однієї фемінної назви – *артистка*: З

Україною вона знайомилася, коли слухала колискові пісні, які їй співала няня, бо в сім'ї розмовляли французькою (28, с. 156).

Стилістичний відтінок загадковості, таємничості передають переосмислені фемінітиви *чаклунка*, *віщунка*, наприклад: Мія розкинула руки вшир, скидаючись на якусь кіношну *чаклунку*, бо вбрана була в довгий, аж до п'ят, шкіряний чорний плащ. Руді кучері обпали на лискучі наплічники, очі заграли волошковим блиском – ніби й справді зобразила на чисть прохання вродливу шкодливу *віщунку* (28, с. 110).

Яскраві стилістичні колорити передають прикладкові сполуки. Так, іменник *зозуля* актуалізує значення поганої матері, яка не займається вихованням власних дітей. Саме таку семантику підкреслює авторка в мовній одиниці, утвореній поєднанням двох субстантивів – *мати* й *зозуля*: І ще одна причина такої прихильності до *матері-зозулі* була в дівчат (28, с. 58). З контексту ми бачимо негативну оцінку з боку авторки, а в сприйнятті матері своїми героїнями Жанна Куява не закладає негативних відтінків. Напевно, письменниця хотіла окреслити поведінку, життєві цінності матері трьох доньок, які полягали не в повсякденній турботі про дітей. Авторка засуджує таку поведінку, уживаючи іменник *зозуля*. Але в уста своїх героїнь укладає співчуття, розуміння та виправдання таких вчинків матері.

Негативну оцінку містить фемінітив *дівка*, наприклад: – Де ж твій сором, *дівко*? Схаменися й заспокойся хутчіше! – цідила у вухо вказівками, проте швидко піймала себе на думці, що нічого не вдієш: Марійка скиглила, як ошпарене кошеня, скрививши до невпізнання брунатне обличчя, почувалася так, наче вивергнулася з плоті, впокоривши її весняну легковію (30, с. 10). У художньому тексті Жанны Куяви ця негативна спрямованість підсилюється ще й уживанням префікса *пів-*, який контекстуально означає ще дуже молоду дівчину, яка ще не доросла, не набула життєвого досвіду. Поза контекстом *пів-* указує на половину чогось, тобто ця неповнота актуалізує навіть певну ущербність. Тому й у художньому творі фемінітив набуває негативного забарвлення: Серцем ця смілива, на перший погляд, *півдівка* так

хотіла ще не раз побачити й почути цього хлопця, а розум перекреслював усі бажання (28, с. 130).

Проведений нами мовний аналіз засвідчив, що Жанна Куява вживає велику кількість фемінітивів на позначення жінок за професією. Такі номінації утворені від відповідних маскулінних номінацій за допомогою суфікса -к-. У деяких контекстах уживаються паралельні форми й чоловічого й жіночого роду. Як твердять стилісти, уживання маскулінативів і фемінітивів такого значення залежить від стилю спілкування. Так, О. Пономарів зазначає: «В офіційно-діловому мовленні перевага віддається формам чоловічого роду, навіть коли є жіночі відповідники в загальнонародній мові. Адже в діловому спілкуванні підкреслюється не стать людини, в її службове й соціальне становище» [37, с. 145]. І далі: «Форми з -ка слід уживати в художньому, публіцистичному і, безперечно, в розмовному мовленні. Беззастережне перенесення на ці стилі рис офіційно-ділового свідчить про недостойне засвоєння мовних норм» [37, с. 145].

У прозі Жанни Куяви трапляються окремі й маскулінні назви, і фемінні. Так, підкреслюючи офіційний характер зображуваного, авторка використовує маскулінатив: Там майже сто п'ятдесят років тому і народилася видатна *педагог* Софія Русова (28, с. 156). Письменниця використала найменування на позначення особи жіночої статі, що граматично представляє категорію чоловічого роду. Напевно, авторка не захотіла вводити до свого тексту ще не часто вживану форму *педагогиня*.

Фемінітиви, об'єднані в семантичне поле назв за професією, містять найчастіше суфікс -к-. У мовосвіті Жанни Куяви в основному представлені ті назви, які позначають «жіночі» професії (тобто ті, які традиційно здобувають жінки). Приклади: Приміром, коли Софія Маковії сама вже вчилася на *вчительку* (бо ким іще могла стати, маючи таких предків і будучи названою на честь такої людини?), під час посиденьок просто неба повідала сестрам, як у шістнадцять років знана педагог познайомилася з Олександром Русовим, про якого скаже, що саме він найбільше вплинув на її особистість (28, с. 157);

Валько, ти *бібліотекарка*, бачишся з розумними людьми, тож тобі й треба багато знати (30, с. 30).

Виразного стилістичного забарвлення набувають фемінітиви, що свідчать про рівень навчальних досягнень дівчат. Так, у контексті номінації *відмінниця* та *трієчниця* набувають контрастивного опису, хоча друга назва не сприймається осудливо: Валька заплющила очі, й у темені враз постала сцена з колишнього, ще шкільного життя, як вона, *відмінниця* й зразок для наслідування, теревенила з *трієчницею*, але дотеперішньою подругою про омріяне заміжжя (30, с. 12).

Приєм контрасту взагалі властивий творчій манері письма Жанни Куяви. Так, різке протиставлення ми бачимо на фемінітивному рівні в контексті: З моїм боягузством, Валько, тільки в полі гребтися, а не до столиці їхати, – відказала на те слабодуха кума. – Я *селючка* природжена! – Та ж ніхто не кличе тебе туди жити! – різко відповіла *містянка* (30, с. 29).

Цікавими і із семантичного, і із стилістичного погляду є прикладкові сполуки. Більшість таких мовних одиниць містять певний стилістичний відтінок і стильову належність. Так, відтінок розмовності передає фемінітив *подруги-нерозлийвода* в контекстах: І тоді, йдучи центральним парком, трималися квартетом *подруги-нерозлийвода*: Валька, Маргарита, Тетяна й Марійка (30, с. 10); Невдовзі четвірка *подруги-нерозлийвода* весело поспішила в той бік села, звідки долинали розкотистий гомін весільників і швидка танцювальна музика місцевої естради (30, с. 42).

Стилістичний відтінок пафосності, піднесеності має іменник *диво* в поєднанні з фемінітивом: За темними скельцями вона могла якнайкраще розгледіти *диво-жінку*, яка сиділа прямісінько перед нею (30, с. 19).

Яскравою індивідуальною особливістю творчої манери письма Жанни Куяви визначаємо вживання іменників жіночого роду на позначення осіб жіночої статі. Так, батько, розповідаючи про свою доньку (роман «Дерево, що росте в мені»), уживає субстантиви *пташечка*, *квіточка*. Відтінок лагідності, любові, замилювання, пестливості підсилюють зменшено-пестливі

суфікси -ечк-, -очк-: ...*Пташечка* моя, Галочка. Пізньої осені те було. Я листя вигрібав у садку, а вона, доця моя, *квіточка* найхорішенька, коло мене крутилася (29, с. 7).

Особливого звучання набуває фемінітив *пані*. Іменник підкреслює шанобливе ставлення до жінки: Малесенька вона була, така, як ото ваша Настя, – звернувся до повнолицької *пані* Марії (29, с. 7).

Виразних стилістичних відтінків набувають фемінітиви, семантика яких переосмислюється. Так, у переносному значенні вживається фемінітив *королівна* в реченні: Валька уявила, що коли б сіла поруч із незнайомкою, то, звісно, почувалася б *королівною*, адже її розкішна засмага, підтримувана щотижня в недешевому солярії, мала таки незрівнянний вигляд... (30, с. 20).

Переосмислюється й фемінітив *мадонна*, що в контексті творів Жанни Куяви проектується на звичайну жінку, що підкреслено прикметником *некрасива*, але акцентується увага на ознаці материнства, через що контекст стає позитивно маркованим. Цьому, зокрема, сприяє атрибутив *щаслива*: Усе в твоїх руках, Марійко, хутко, проте рівно сказала Валька. – Подивися на оцю жінку, – вказала на щасливу й таку некрасиву *мадонну* з дитям, що досі сиділа на лаві й світилася од щастя (30, с. 32).

Підсилення відтінку пестливості надає вживання в одному контекстів фемінітивів *баба* та *бабуся*: Вони там коло господарства разом пораються, на городі копаються, *бабусю* Олену доглядають, – Марійка згадала одну з сестер покійної *баби* Христини (30, с. 24). Стилістичний колорит любові, лагідності підкреслено й у суфіксальному фемінітиві *бабуня*: – Яюсь *бабуня* мені притчу розповіла, – провадила Валька (30, с. 33).

Частина фемінітивів передає стилістичні колорити як власним значенням, так і морфемними засобами. Таким, зокрема, є фемінітив *красовиця*. Спільнокоренева зі словом краса лексема дещо знижує стилістику сприйняття через афікс у контексті: Згасла Зойка, *красовиця* тутешня (30, с. 41).

Семантика фемінітивної номінації також мотивується кореневою морфемою в слові *огудниці*: Та чи знали *огудниці*, що вдову од печалі й безпорадності серце так ухопило, що сільська медичка наштрикала-напоїла її гамівними препаратами, та так, що й не рада була? (30, с. 59).

Цікавим є фемінітив *мамка*. З одного боку, суфікс -к- уносить відтінок згрубілості, але в контексті він набуває ознаки лагідності, пестливості, вдячності: Люблю вас, дорога *мамко*! (29, с. 2). Цей стилістичний колорит посилюється ще й уживанням атрибутива *дорога*, який є позитивно забарвленим.

Виразний стилістичний відтінок розмовності й згрубілості передає фемінітив, який не має аналогів у маскулінній системі української лексики. Він уходить до складу фразеологічної одиниці: Такий файний похорон був у Калінських, так уже приказувала молода Антоніна, так голосила за дитинкою!!! Не те що позавчора Галя Овсіюкова, яка й сльози за чоловіком не зронила. Безсоромниця! – кружляли довкола вихваляння-нарікання сільських язикатих *хвесьок* (30, с. 58).

Цікавим фемінітивом є іменник спільного роду *пакса*, який у контексті художнього твору Жанни Куяви позначає особу жіночої статі: Саме її пишне білясте волосся передусім впало в око юнакові – воно спадало аж за край підвіконня, на якому сиділа, взявши в оберемок підібгані ноги, ця розкисла, наче мох у болоті, *пакса* (29, с. 3). Субстантив позначає дівчину, що й дозволяє визначати жіночий рід цього іменника, а значить, зараховувати його до складу фемінітивної лексичної мікросистеми.

До індивідуально-авторських фемінітивів ми зарахували іменник *пампуха*. Він уживається в романі Жанни Куяви «Дерево, що росте в мені» на позначення героїні для підкреслення особливостей її зовнішності. Ця назва переосмислена, набула метафоризації, оскільки первісно пампухами називали (і досі називають) великі за розміром, пишні пиріжки. Ця зовнішня деталь і покладена, на нашу думку, в основу метафоризації субстантива, яким авторка художнього твору окреслила зовнішність свої героїні. Ця номінація

належить до нормативного запасу української лексики, але в художньому контексті набула переносності семантики, тому й зарахована нами до оказіональної лексики. На нашу думку, авторка вдало підбрала слово для портретної характеристики героїні та влучно використала такий фемінітив: Хто? Де? На якому майданчику? – стрепенулася високочола *пампуха*. – Не знаю я... Не бачила, – підвелася з крісла, маючи намір якнайшвидше перевірити почуте (29, с. 3).

Отже, семантика фемінітивів, представлених у романах сучасної української письменниці, корелює із стилістичними ознаками досліджуваних мовних одиниць. Фемінна лексика набуває виразних стилістичних колоритів, чим сприяє яскравішому сприйняттю жіночих образів, унаочненому відтворенню сюжетних ліній, глибокому усвідомленню авторського задуму, тобто формують адекватний рівень читацької компетентності.

3. 2. Стилiстичний вплив мовного оточення фемiнiтивiв

Система жіночих образів, представлена в прозі Жанни Куяви, надзвичайно багата й різноманітна. При фемінітивах часто вживаються прикметники та дієприкметники, метою яких є підкреслення певної ознаки, яка виступає художньою деталлю та увиразнює образ.

У текстах письменниці вживаються атрибутиви, що вказують на:

1) вік жінки: *малесенька, молода, моложава, немолода, пристаркувата, стара, старенька, літня, дворічна, сорокарічна, дев'яностолітня*.

Приклади: – *Малесенька* вона була, така, як ото ваша Настя, – звернувся до повнолицької пані Марії. – Три роки мала (29, с. 7); Обличчя *молодої* панянки, що привернула до себе Вальчину увагу, спершу видалося просто-таки спотвореним (30, с. 19); Згодом там оселилася *молода* вчителька англійської мови з чоловіком-бізнесменом, який хутко придбав житло в

селищі, й вони переїхали (28, с. 100); Такий фанний похорон був у Калінських, так уже приказувала *молода* Антоніна, так голосила за дитинкою!!! (30, с. 58); Ця *моложава* бабуся десь почула була гутірку дядька Миколи й так нею захопилася, що приходила попрослухати її ледь не після кожного сніданку й обіду (29, с. 7); Сава знав, що її звать Марія Кіндратівна і що лежить вона у цій лікарні, тільки в дитячому алергологічному відділенні, поверхом нижче, зі своєю *дворічною* внучкою, яка страждає на діатез (29, с. 7); Завжди худорлява, тепер вона скидалася на зморену *сорокарічну* монашку: на обличчі – нуль макіяжу, і вбрана була в усеньке чорне: чорний шалик, чорна спідниця й довгий, до колін, такого ж скорботного кольору піджак (30, с. 22); Дівчина добре зауважила й знала напевне, що її *немолода* сусідка хоч і репетує щовечора про розлучення з непутнім мужем, та найбільше цього боїться (28, с. 108); Але насправді холоду бояться майже всі *пристаркуваті* й нездорові жінки, незалежно від місця проживання, того дівчина поки не зауважила (28, с. 149); Над нею надривно голосили *старенька* мати... (30, с. 10); А вона, вже *стара*, доки розтелилася, то моє дитятко сіромашне добралось до котла, що булькотів на вогнищі (вода в ньому на запарку висівок кип'ятилася), зирнуло всередину й, не втримавшись, шубовснуло в окріп... (30, с. 66); Внучку мій дорогенький, хлопчику мій золотенький, вже й не одчиниш дверей хатніх, не приїдеш здалеку, не обіймеш мене, *старенької*, не подаруєш хустини чорнястої, – плакала-голосила за своїм правнучком *дев'яностолітня* прабаба Мелашка. – Я, *стара*, живу, а тебе, соколика, небо вже прикликало... (30, с. 53); Навіть внучки іноді забували, що їхня баба Устя вже не строга і взірцева вчителька в школі, а *літня* домогосподарка на пенсії (28, с. 18);

2) риси поведінки: *кумедна, необережна, галаслива, метушлива, нестрога, взірцева, нетипова, шкодлива, легковажна, вітрова, дивна.*

Приклади: – Яка ж вона завжди була *кумедна*! – мовила впівголоса, споглядаючи світлину недоладно вбраної подруги. – Бідолашна наша Ритка. Ритка Маргаритка (30, с. 12); Ліі здалося: все довкіл нині розгнівалося на її

необережну й галасливу сестрицю (28, с. 16); Тому старша із сестер хутко запропонувала *метушливій* близнючці прогулятися до річки, й вони обоє вийшли за похилені ворота просторого подвір'я (28, с. 16); Навіть внучки іноді забували, що їхня баба Устя вже *не строга і взірцева* вчителька в школі, а літня домогосподарка на пенсії (28, с. 18); І в кого тепер? – спитала Софія, хоч і знала, що нічого серйозного від «*нетипової*» сестри не почує (28, с. 80); Руді кучері обпали на лискучі наплічники, очі заграли волошковим блиском – ніби й справді зобразила на чиєсь прохання вродливу *шкодливу* віщунку (28, с. 110); Учням утовкмачував правила поведінки, як хлопчикам треба ставитися до дівчаток, як дівчатам не перетворитися на безсоромниць і *легковажних*, виховував усіх і вся так, що мама дарагая! (28, с. 143); Тобто по-справжньому вміє кохати навіть така *вітрова й легковажна* дівчина, як ти, Міє (28, с. 220); Ти коли-небудь хтів умерти? – збурилося пір'я вечірньої коридорної тиші, ніби *дивна* білявка щойно скінчила скубати гуску і струсила фартух (29, с. 3);

3) риси характеру: *люба, слабодуха, беручка, хазяйновита, владна, нахабна, найвеселіша, смілива, дика, ніжна, шустріша, неговірка.*

Приклади: Хіба півдівоньки заздростили такій *любій* усім чарівливиці (30, с. 13); З моїм боягузством, Валько, тільки в полі гребтися, а не до столиці їхати, – відказала на те *слабодуха* кума. – Я селючка природжена! (30, с. 29); А ще Тетяна була вельми *беручка* до роботи (30, с. 44); Добре вихована, росленька, з милим личком, здоров'я міцне має, *хазяйновита* й недурна... (30, с. 50); Поважна, *владна* жінка, очоливши тоді сільську громаду, всім еством узялася за ідейну перебудову й за лічені дні повикидала-спопелила весь церковний «непотріб» (30, с. 73); А нині, примостившись у колісці з міцної крони густолистого в'яза, прикинувшись *нахабною* крадійкою нечастих тепліших променів, птаха намірилася пильно стежити за мешканцями своїх чудернацьких малолюдних володінь (28, с. 14); *Найвеселішою* поміж усіх весільників була Мія (28, с. 86); Серцем ця *смілива*, на перший погляд, півдівка так хотіла ще не раз побачити й почути цього

хлопця, а розум перекреслював усі бажання (28, с. 130); Дівчина й не заперечувала, що жоден шустрій не захоче з нею мати справу, бо вона – наче дика (28, с. 134); Хоч і ніжна, хоч і вродлива... (28, с. 134); – Е, ні, дякуємо, – відказала *шустріша* Мія. – Якщо ми там замкнемося всі разом, не буде кому нас виручати, – повільно рушила стежкою від сусідів (28, с. 150); Лія, як завше, була *неговіркою* (28, с. 213);

4) риси зовнішності: *худорлява, показна, пишногруда, росленька, вродлива, найвродливіша, гарна, руда, рудоволоса, однаковісінкі, яскрава, причепурена, невеличка, опецькувата, довгокоса, повновида, рожевоцока.*

Приклади: Завжди *худорлява*, тепер вона скидалася на зморену сорокарічну монашку: на обличчі – нуль макіяжу, і вбрана була в усеньке чорне: чорний шалик, чорна спідниця й довгий, до колін, такого ж скорботного кольору піджак (30, с. 22); *Показну* подругу намагалася копіювати Тетяна (30, с. 43); Вгледівши нарешті *пишногруду* молодуху, яка виповзла з весільної буди, наче індичка, що засиділася на яйцях, дівчата поспішили додому (30, с. 48); Добре вихована, *росленька*, з милим личком, здоров'я міцне має, хазяйновита й недурна... (30, с. 50); Образ *вродливої* пташки розтанув, коли обернулася – назустріч летіла вихором її сестра-близнючка Мія (28, с. 14); *Руда* моя бестіє, то, може, ти того часто плачеш, що насправді заміж не хочеш? – видала себе тим, що іноді таки чує, що відбувається в сестриній кімнаті. – Просто придумала собі, що як вийдеш заміж, то щось зміниться? (28, с. 40); «І все одно, яка ж вона гарна», – зауважила Лія, котра вважала найстаршу Софію найвродливішою у їхній трійці (28, с. 49); Так і жили *рудоволосі* дівчата: від приїзду неньки до її від'їзду (28, с. 57); Гості попервах чудувалися, як же розрізнити їх, адже справді *однаковісінкі*, мовби в дзеркало, а не одна на одну дивляться (28, с. 84); Три сестри на прізвище Маковії були *яскравими* та *вродливими* (28, с. 85); Вбрана, як і сестра, у грайливу червону сукню, *причепурена*, як і близнючка, приколками з яскравими голівками польового маку, що вабливо визирали з рудих прегарних завитків, вона вирізнялася легкістю в поведінці,

невимушеністю, помірною розкутістю (28, с. 86); Вона була *невеличка, опецькувата*, вдягнена в куцу, до колін, плащовку, у бордовій квітастій хустці і, що найбільше вразило Лію, з вінком на голові (28, с. 99); Руді кучері обпали на лискучі наплічники, очі заграли волошковим блиском – ніби й справді зобразила на чесь прохання *вродливу* шкодливу віщунку (28, с. 110); Хоч і ніжна, хоч і *вродлива...* (28, с. 134); Чи радше не хотів вдаватися до втішання цієї зарюмсаної *довгокосої* незнайомки (29, с. 3); *Повновида* жінка в зеленкуватих медичних одежах і шапці повелася небайдуже: без вагань зателефонувала в пологове відділення, аби хтось збіг униз і забрав до палати згорьованого таточка (29, с. 3); Ой, щось не ліпшає, ніяк не ліпшає, немає добра, – чутно зітхнула *рожевоцока* бабуся. – Що то таке, скажіть, із тими теперішніми дітьми?! Чи то ми колись отак-во боліли? – залепетала. – Чи наші діти такою-во всячиною хворіли?! І до чого сей нинішній світ прямує, в яку таку яму котиться, ох-ох?! – захитала фарбованою каштановою головою (29, с. 7);

5) особливості життєвих умов: *бездольна, горопашна, самотня*.

Приклади: Щиро жаліла *бездольну* куму, яку так давно повила коконом невідступна туга-печаль (30, с. 22); Удень, хай які там люті морози, ми – українки, латвійки, естонки – йшли на лісоповал, – поодинокими споминами таки ділилася з земляками *горопашна* Христя (30, с. 69); З дев'ятнадцяти літ *самотня* Христя всеньке тепло віддавала спершу свекрусі, а відтак сестриній нащадниці Тамарі, що оце якраз вичитувала-напучувала закохану доньку Марійку (30, с. 70);

6) інтелектуальні особливості: *розумашна, недурна, мудра, освічена, розумна*.

Приклади: І хоч траплялися винятки з правил, то спокою тому час до часу заздрила навіть *розумашна*, як її називали Валька (30, с. 24); Добре вихована, росленька, з милим личком, здоров'я міцне має, хазяйновита й *недурна...* (30, с. 50); Коли завагітніла Марія вперше, то поклала собі народити дівчинку, яка виросте *мудрою* та *освіченою*, як мало хто з її

оточення (28, с. 154); Зате внучку матимете *розумну*, може, таку, як ваша Софія Русова, – відкрито підлещувалася донька Марія, бо знала, що жінка, про яку нагадала, – то неньчин світоч і кумир (28, с. 154); Сама Софія Русова не була етнічною українкою, – вела далі *розумашна*, як висловлювалася баба Устя, сестра (28, с. 156);

7) стан: *напівсвідома, збентежена, розгнівана, закохана, натомлена, хмільна, зашугані, мовчазна, відчужена, малопояснима, захована в себе, щаслива, зарюмсана, розкисла.*

Приклади: – Ох, чи ж то правда, синочку? – приказувала *напівсвідома* Шолудиха-мати. – Хіба ж ти не вибрався б з вирви? Ти ж такий прудкий і дужий був, синочку! (30, с. 54); А *збентежена* й водночас *розгнівана* вдовиця шугнула в кімнату доньки, яка збиралася до школи, й тричі безслівно вдарила по обличчю (30, с. 65); З дев'ятнадцяти літ самотня Христя всеньке тепло віддавала спершу свекрусі, а відтак сестриній нащадниці Тамарі, що оце якраз вчитувала-напучувала *закохану* доньку Марійку (30, с. 70); Маргарита, дарма що була *натомлена* й *хмільна*, прошкувала впевненою ходою (30, с. 79); Через це хтось прозивав їх монашками, хтось дивачками, але найчастіше про сестер на прізвище Маковій казали: *зашугані* дідом онучки (28, с. 17); Була *мовчазною*, як підступна біда, *відчуженою*, *малопояснимою*. *Захованою в себе*, ніби в мушлю (28, с. 60); Так, Лія погоджувалася із сестринськими заувагами, вона справді не кохала свого майбутнього чоловіка Івана Петровича, але хіба тільки це робить жінку *щасливою*? (28, с. 105); Чи радше не хотів вдаватися до втішання цієї *зарюмсаной* довгокосої незнайомки (29, с. 3); Саме її пишне білясте волосся передусім впало в око юнакові – воно спадало аж за край півдвіконня, на якому сиділа, взявши в оберемок підібгані ноги, ця *розкисла*, наче мох у болоті, плакса (29, с. 3);

8) стан здоров'я: *недужа, нездорова.*

Приклади: Справжність приваблива, але не завжди виправдана, – додавала *недужа* Марія (28, с. 61); Але насправді холоду бояться майже всі

пристаркуваті й *нездорові* жінки, незалежно від місця проживання, того дівчина поки не зауважила (28, с. 149);

9) фізичний стан: *вагітна, нормальна*.

Приклади: Ясно все з тобою, – спокійно видихнула *вагітна* сестра (28, с. 81); *Нормальні* ми з тобою, доню. То, бач, норми тепер інакші. Жаль... Бо то норми тепер – ненормальні... (29, с. 2);

10) сімейний стан: *заміжня*.

Приклади: – Софіє, а ви як із Семеном? Що у вас? – поцікавилася в *заміжньої* сестри (28, с. 82); ...хоча всім довкола повідувала, що Марія *заміжня*... (28, с. 154);

11) за родом діяльності: *кіношна*.

Приклад: Мія розкинула руки вшир, скидаючись на якусь *кіношну* чаклунку, бо вбрана була в довгий, аж до п'ят, шкіряний чорний плащ (28, с. 110).

Уживаючись з іменниками-фемінітивами, атрибутиви увиразнюють мовні мікрообрази, сприяють точнішому та яскравішому відтворенню реалій навколишньої дійсності, забезпечують адекватне сприйняття читачами художнього тексту.

За допомогою прикметників (або, рідше, дієприкметників) авторка може підсилити певну художню деталь, яка в певному контексті є ключовою. Фемінітиви, як засвідчує мовний аналіз, повторюються в романах, а от саме атрибутиви, які з ними корелюють, виступають ситуативними маркерами певної ознаки, на якій письменниця хоче наголосити в певному описі ситуації.

Досліджений матеріал ми погрупували за таким лексико-семантичними полями: за віком, рисами поведінки, рисами характеру, рисами зовнішності, особливостями життєвих умов, інтелектуальним розвитком, за загальним станом, за фізичним станом, за рівнем здоров'я, за сімейним статусом, за родом діяльності. Усі окреслені значеннєві групи є різноманітними, багатими, різноплановими й цікавими.

Крім того, атрибутиви часто містять певну оцінку стосовно того жіночого образу, який вербалізовано фемінітивом, – позитивну або негативно. У художніх творах Жанни Куяви домінує позитивний оцінний модус, що підтверджує прихильне, доброзичливе ставлення авторки до своїх героїнь.

ВИСНОВКИ

Фемінітивна лексика становить одну із цікавих, різноманітних, багатих і специфічних мікросистем сучасної української літературної мови, яка поповнюється як запозиченими лексемами, так і власне українськими новотворами. Її поява обумовлена поглибленням тенденції про визнання рівноправності жінок і належне поцінювання їх у суспільстві.

Мова динамічно відгукується на всі явища, які відбуваються в соціумі, і тому екстралінгвальні фактори стимулюють її подальший розвиток. Сприйняття жінки як рівноправного члена суспільства, що не має обмежень у сфері працевлаштування, зумовила формування значної сукупності лексем на позначення осіб жіночої статі. Частина таких фемінітивів виникає як аналогії до відповідних найменувань чоловічої статі. При цьому словотвірний формант (найчастіше суфікс) є граматичним показником іменника жіночого роду. Певна частина фемінітивів є унікальною, оскільки не має аналогів у маскулінній системі.

Останнім часом українське мовознавство поповнюється лексикографічними працями, які фіксують фемінітиви. Це явище засвідчує нормування системи фемінітивної лексики, її подальше становлення та узуальне закріплення.

Окреслена лексична мікросистема постійно поповнюється новими словами-фемінітивами, які позначають жінок за професією, за родом занять і вподобань, за рисами характеру та темпераменту, за типом стосунків, за зовнішньою характеристикою тощо.

Важливою тенденцією в становленні фемінітивної лексики сучасної української літературної мови є поступове входження її до загального вжитку, активне функціонування в текстах різних стилів, закріплення на офіційному рівні в лінгвістичній системі.

Особливого забарвлення набувають фемінітиви в художніх текстових структурах. Формуючи мовні контексти, ці лексеми яскравіше виявляють власну семантику, підсилюють мікроконтексти, увиразнюють образи.

Сучасна українська літературна проза охоплює значну кількість художніх творів, мовна тканина яких насичена номінаціями на позначення осіб жіночої статі. Центральними в таких текстах постають образи жінок, вербалізація яких здійснюється за допомогою фемінітивів. Багатими на такі словоформи є прозові тексти української письменниці Жанни Куяви. У своїх романах сучасна авторка описує різних за характером, темпераментом, професіями жінок у різноманітних життєвих обставинах. Багатогранна система жіночих образів Жанни Куяви зумовила функціонування великої кількості фемінітивів у мовній тканині художніх творів. Цікаві й актуальні романи належно оцінені журі різних конкурсів і визнані читацькою аудиторією.

Романи «Нічниця» (2013), «Із медом полин» (2013), «Дерево, що росте в мені» (2014), «Гордієві жінки» (2015), «Говори, серце, не мовчи» (2019) посіли своє належне місце в сучасному літературному процесі. Лінгвістичний аналіз текстів Жанни Куяви виявляє значну кількість іменників на позначення осіб жіночої статі – фемінітивів. Під цим мовознавчим терміном розуміємо лексеми, що семантично позначають концепти, пов'язані із жінками, та граматично мають ознаки жіночого роду. Фемінні номінації взаємодіють із відповідними маскулініними назвами, оскільки переважна більшість фемінітивів твориться від маскулінативів. Саме номінації на позначення осіб чоловічої статі залишаються основною дериваційною базою для фемінітивів.

З лексико-семантичного погляду аналізована лексична мікросистема представляє різноманітну сукупність мовних одиниць, які можна об'єднати в такі лексико-семантичні групи:

1) на позначення родинних стосунків. Ця група кількісно значна й охоплює номінації семантичного поля «мама» (представленого мікрополями

«мати», «ненька», «мамка», а також прикладковими сполуками, одним компонентом у яких є зазначена номінація);

2) на позначення соціальних стосунків (кількісно найбільше представлено семантичне поле «жінка»);

3) за віком. Кількісно найбільшою є лексико семантичне поле «дівчина», яке охоплює мікрополя «дівчинка», «дівчатка», «дівка», «півдівка», прикладкову сполуку «дівчатка-близнючки»);

4) за професією та родом занять. Частина фемінітивів цієї ЛСГ представляє назви на позначення «жіночих» професій, а частина має аналоги в маскулінній системі української мови;

5) за зовнішніми ознаками: Такі фемінітиви є виразними портретними деталями в художніх текстах. Вони наявні як в авторських ремарках, так і в мовленні інших персонажів;

6) за внутрішніми рисами. Ці фемінітиви визначають фізичні та психічні стани, сформовані риси характеру героїнь.

Кількісно меншими ЛСГ номінацій на позначення осіб жіночої статі є такі:

1) за походженням і територіальною належністю. Ця група охоплює незначну кількість словоформ;

2) за соціальним статусом. Група не є чітко акцентованою в художньому мовленні Жанни Куяви;

3) за типом стосунків. Зазначена лексико-семантична група містить лише поодинокі приклади.

Для творення номінацій на позначення осіб жіночої статі авторка найчастіше послуговується морфологічним (афіксальним (суфіксальним)) способом. Саме ця словотвірна модель є ключовою в дериваційній системі фемінітивних назв, уживаних у прозі Жанни Куяви.

Так, за моделлю «маскулінатив + суфікс -к-» утворено фемінітиви:

1) за професією;

2) за родом занять;

- 3) назви спорідненості та свояцтва;
- 4) за соціальними зв'язками;
- 5) за територіальною належністю;
- 6) за виявом негативних рис;
- 7) за виявом позитивних рис;
- 8) за віком.

Саме цей дериваційний засіб зберігає свої ключові позиції в процесі поповнення фемінітивної бази сучасної української літературної мови.

Крім суфікса -к-, частина фемінітивів має й інші афікси, зокрема суфікси -иц-, -івн-, -очк-, -ус-, -ун-, -оньк-, -юн-, -ух-, -их-, -анк-, -ечк-, -ис-, а також префікс пів-.

Фемінітивна система збагачується й номінаціями, утвореними іншими різновидами морфологічного способу творення, а також неморфологічним. Так, у досліджуваних нами текстах уживаються субстантиви, утворені флексійним способом, основоскладанням, абрєвіацією, субстантивацією.

Надзвичайно цікавим є лінгвостилістичний аспект досліджуваної лексичної мікросистеми. Корелюючи з іншими мовними одиницями, фемінітиви набувають яскравих відтінків, акцентують певні семи, створюють захопливі мікроконтексти.

Значна частина вживаних у романах Жанни Куяви фемінітивів належить до загальноновживаної лексики. Деякі з них мають відповідники в маскулінній мікросистемі, а деякі представляють унікальні мовні одиниці.

Дібраний мовний матеріал дозволяє твердити про різноманітність стилістичних колоритів, яких набувають фемінітиви в художньому мовленні української письменниці. Проведений аналіз яскраво доводить думку про реалізацію позитивної маркованості мовних одиниць. Так, фемінітиви, ужиті в прозі Жанни Куяви, передають стилістичні відтінки пестливості, прихильного ставлення, пафосності, піднесеності, загадковості, таємничості, інтимності, ласкавості. Деякі лінгвальні одиниці посилюють стильову диференціацію через актуалізацію розмовного й жаргонного відтінків.

Маркування «діалектне», на нашу думку, має фемінітив «молодуха» в значенні «наречена».

Часто за допомогою фемінних номінацій письменниця точно описує внутрішній світ своїх героїнь.

Виразні лінгвостилістичні колорити фемінітиви передають двома способами: 1) своїм лексичним значенням; 2) дериваційними засобами, зокрема суфіксами. Більшість афіксів посилює позитивне сприйняття образів, позначених фемінітивами (передовсім -оньк-, -ечк-). Частина містить негативне забарвлення (насамперед -иц-). Цікавим є суфікс -к-, який може одночасно містити й позитивне, і негативне забарвлення (як у слові «мамка»), передаючи відтінки й ласкавості, і згрубілості.

Стилістично виразними в прозі Жанни Куяви є прикладкові сполучення. Вони вживаються для найточнішої характеристики героїнь, для підкреслення авторського ставлення до них або передання ставлення інших персонажів.

Художнє мовлення української письменниці містить і лексему спільного роду («плакса»), яка в контекстах набуває значення жіночого роду.

Цікавим авторським прийомом є вживання лексем жіночого роду на позначення осіб жіночої статі. Такі іменники передають відтінок любові, замилювання, захоплення.

Улюбленим лінгвостилістичним прийомом письменниці, на нашу думку, є прийом контрасту, неодноразово помітний під час створення мікроконтекстів, у яких центральними постають жіночі образи.

Особливого стилістичного звучання набувають індивідуально-авторські новотвори, які збагачують фемінітивну мікросистему української лексики.

З фемінітивами поєднуються атрибутиви (прикметники або дієприкметники), які разом формують семантично багаті й стилістично виразні мікрообрази, які індивідуалізують мовний світ Жанни Куяви. Авторка вдало підбирає ад'єктиви, що характеризують вік осіб жіночої статі,

риси поведінки й характеру, риси зовнішності, інтелектуальні особливості, рівень життєвих умов, психічний і фізичний стан, стан здоров'я, сімейний статус, рід діяльності.

Такі мікроконтексти набувають яскравого маркування – позитивного або негативного. У прозі письменниці переважає позитивний оцінний модус. Це засвідчує, що авторка милується своїми героїнями, прихильно й доброзичливо до них ставиться, уболіває за їхню долю. Таке авторське розуміння жіночих образів суголосне з читацьким сприйняттям. А вербалізація цих образів досягається вживанням насамперед фемінитивів, які увиразнюють художні контексти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови: [навч. посіб. для студ. філолог. спец. вищ. навч. закл.]. Львів: Світ, 2003. 432 с.
2. Бойко В. М. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір : [навч.-метод. посіб.]. Ніжин, 2017. 114 с.
3. Білоусенко П. І. Історія суфіксальної системи українського іменника (назв осіб чоловічого роду). Київ, 1993.
4. Білоусенко П. І., Німчук В. В. Нариси з історії українського словотворення (суфікс -иця). Запоріжжя. Київ, 2002.
5. Брус М. П. Загальні жіночі номінації в українській мові XVI–XVII століть: словотвір і семантика: дис. канд. філол. наук: 10. 02. 01 / Прикарпат. ун-т імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2001.
6. Брус М. П. Становлення лінгвальної категорії жіночності // Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Філологія. Івано-Франківськ, 2006. Вип. XI–XII.
7. Брус М. П. Фемінітиви як відображення історії українського жіноцтва XVI–XVII століть // Українська історична та діалектна лексика. Збірник наукових праць. Львів, 2007. Вип. 5.
8. Брус М. П. Фемінітиви в художній мові Олександра Олеся. *Вісник СумДУ*. Серія «Філологія». 2008. № 2. С. 19–24.
9. Брус М. П. Фемінітиви української мови в переплетінні давніх і сучасних тенденцій. *Вісник Львівського університету*. Серія «Філологія». 2009. Вип. 46. Ч. I. С. 61–69.
10. Бурячок А. А. Назви спорідненості і свояцтва в українській мові Київ, 1961.
11. Вербич Віктор. За «Із медом полин» волинянка отримала диплом «Коронації» // https://tverdyna.ucoz.ua/publ/novini_z_novin/novini_z_novin/pro_fenomena_lne_vkhodzhennja_zhanni_kujavi_v_suchasnu_literaturu/9-1-0-240

12. Горпинич В. О. Словотворення і словотвір української мови Київ, 1995.
13. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова: Морфеміка. Словотвір. Морфонологія. Київ, 1999.
14. Грещук В. В. Деякі теоретичні питання словотвірного значення. *Мовознавство*. 1991. № 3. С. 34–41.
15. Дудик П. С. Стилїстика української мови: [навч. посіб.]. Київ: Вид. центр «Академія», 2005. 368 с.
16. Жанна Куява: «Письменство – не професія, а покликання» // <http://zik.ua/ua/news/2013/08/01/422217>
17. Жанна Куява в інтерв'ю про «Сільський триллер» // URL: https://zikua.tv/news/2013/08/01/zhanna_kuyava_pysmenstvo__ne_profesiy_a_a_poklykannya_422217
18. Жанна Куява, журналістка, письменниця, літературний критик // URL: https://www.youtube.com/watch?v=BfI1wR-NGAs&ab_channel=mistotvpoltava
19. Жанна Куява: «Творчість завжди бере гору» // <https://uamodna.com/interview/zhanna-kuyava-ilaquo-tvorchistj-zavzhdy-bere-goruiraquo/>
20. Кайдаш А. М., Андрущенко А. С. Семантичний аспект загальних жіночих назв у прозі Люко Дашвар. *Література та культура Полісся*. 2016. Вип. 84. С. 199–204.
21. Кайдаш А. М. Фемінікон мовомислення Люко Дашвар. *Література та культура Полісся*. 2016. Вип. 84. С. 194–198.
22. Клименко Н. Ф. Система афіксального словотворення сучасної української мови. Київ, 1973.
23. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А. Словотвірна морфеміка сучасної української літературної мови. Київ, 1998.
24. Ковалик І. І. Вчення про словотвір. Львів, 1961.

25. Ковалик І. І. Словотворчий розряд суфіксальних загальних назв живих істот жіночої статі у східнослов'янських мовах у порівнянні з іншими слов'янськими мовами. *Питання українського мовознавства*. Львів, 1962. Кн. 5.
26. Крапка А. Фемінітиви в українській мові: необхідність чи надмірність? [Електронний ресурс] / Аріна Крапка. Режим доступу: <http://krona.org.ua/feminituvu-v-ukr-movi.html>
27. Куява Жанна Володимирівна // <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%>
28. Куява Жанна. *Гордієві жінки*. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. 288 с.
29. Куява Жанна. *Дерево, що росте в мені: роман*. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. 224 с.
30. Куява Жанна. *Із медом полин*. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. 272 с.
31. Куява Жанна. «Нещодавно «Проковтнула» пригодницьку новинку «Шляхом Колумба. Через Атлантику без їжі та води» // <http://bukvoid.com.ua/reviews/that%20to%20read/2012/07/03/073243.htm>
32. Кровицька О. В. Назви осіб в українській мовній традиції XVI–XVIII ст. Семантика і словотвір. Львів, 2002.
33. Мацько Л. І. та ін. *Стилістика української мови: [підр.]*. Київ: Вища шк., 2003. 462 с.
34. Нагороджено лауреатів II Всеукраїнського літературного конкурсу малої прози імені Івана Чендея // <http://bukvoid.com.ua/events/premii/2019/05/21/063253.html>
35. Нелюба А. *Лексико-словотвірні інновації (1983–2003)*. Словник. Харків, 2004.
36. Полюга Л. М. *Морфемний словник*. Київ, 1983.
37. Пономарів О. Д. *Стилістика сучасної української мови: [підр.]*. Київ: Либідь, 1993. 248 с.

38. Пузиренко Я. В. Агентивно-професійні назви осіб жіночої статі в лексикографічному описі та узусі : Автореф. дис. канд. філолог. наук. – Київ, 2005.
39. Романенко О. Архетип села у високій та масовій літературі (на матеріалі творів Г. Пагутяк, В. Медвідя, Люко Дашвар). *Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. 2011. Вип. 22. С. 15–19.
40. Савицький С. С. Стилістичне використання назв осіб в українських загадках // *Стилістика української мови* : [зб. наук. пр.]. Київ: КДПІ, 1990. С. 82–87.
41. Семенюк С. П. Формування словотвірної системи іменників із модифікаційним значенням жіночої статі в новій українській мові: Автореф. дис. канд. філол. наук. Запоріжжя, 2000.
42. Семенюк С. Запозичені форманти в іменниках з модифікаційним значенням жіночої статі (кінець XVIII – початок XXI ст.). *Українська мова*. 2009. № 2. С. 14–20.
43. Словник гендерних термінів [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://a-z-gender.net/ua/feminitivi.html>
44. Словник української мови : в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наук. думка, 1970–1980. Т. 4. С. 615.
45. Словничок фемінітивів для прес-офіцерів та прес-офіцerek територіальних управлінь Державної служби України з надзвичайних ситуацій // http://www.wicc.net.ua/media/Slovnyk_fem.pdf
46. Словотвір сучасної української літературної мови. Київ, 1979.
47. Сучасна українська літературна мова. Морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ, 1969.
48. Сучасна українська літературна мова. Стилістика / за заг. ред. І. К. Білодіда. Київ, 1973.

49. Токар В. П. Історія суфікса -к(а) в українській мові. Дніпропетровськ, 1959.
50. Тому що – руда // <https://zhannakuiava.wordpress.com/2019/11/01/7-%d0%bf%d1%80%d0%b8%d1%87%d0%b8%d0%bd-%d0%bf%d1%80%d0%b8%d0%b9%d1%82%d0%b8-%d1%89%d0%b5-%d0%bf%d1%80%d0%be-%d0%b7%d1%83%d1%81%d1%82%d1%80%d1%96%d1%87-%d1%83-%d0%b1%d1%96%d0%b1%d0%bb%d1%96%d0%be/>
51. Фекета І. І. Жіночі особові назви в українському усному літературному мовленні. *Мовознавство*. 1968. № 5. С. 72–75.
52. Фекета І. І. Особливості творення назв осіб жіночої статі. *Українська мова і література в школі*. 1974. № 4. С. 77–79.
53. Яценко І. Т. Морфемний аналіз: Словник-довідник: у 2-х т. Т. І. Київ, 1980–1981.

